

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Kadri Vaiksalu
ÕPPERAJA UUENDAMINE JA ÕPETAJA ABIMATERJALI LOOMINE ÕUESÕPPE
SOODUSTAMISEKS LUSTI LASTEAIAS
Bakalareusetöö

Juhendaja: loodusteaduste didaktika õpetaja Marianne Olbrei

Tartu 2021

Õpperaja uuendamine ja õpetaja abimaterjali loomine õuesõppe soodustamiseks Lusti lasteaias.

Resümee

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uuendada Lusti lasteaia õpperada, töötada välja õpetaja abimaterjal õpperaja läbimiseks ja viia läbi tegevusuuring abimaterjalide sobivuse hindamiseks. Abimaterjalide koostamisel lähtuti koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast ja temaatilisest kirjandusest. Tegevusuuringu käigus koguti kvalitatiivsel uurimismeetodil küsimustiku ja poolstruktureeritud intervjuude abil tagasisidet uuringus osalenud ekspertidelt ja lastelt, mille põhjal parandati ja täiendati koostatud abimaterjale ning uuendatavat õpperada. Kogutud andmete põhjal järeldati, et uuendatud õpperada on sobilik kasutamiseks 2-7aastaste lastega ning loodud abimaterjalid muudavad raja ühtseks tervikuks ning lihtsustavad õpetajal õuesõppe rakendamist.

Märksõnad: õpperada, õpetaja abimaterjal, õuesõpe, Lusti lasteaed

Renewal of the study path and creation of a teacher`s teaching aid to promote outdoor education in Lusti kindergarten.

Abstract

The aim of this bachelor`s thesis was to renew the study path of Lusti kindergarten, to compose a teacher`s teaching aid and to carry out an action research to assess the suitability of the teaching aid. The teaching aid was compiled based on the National Curriculum of the Pre-school Child Care Institution and thematic literature. During the action research, the feedback of the participating experts and children was collected using not standardized questionnaires and semi-structured interviews, based on which the teaching aid and study path were improved. Based on the collected data, it was concluded that the renewed study path is suitable for use with 2-7year old children, created teaching aid make the track cohesive whole and make it easier for the teacher to apply outdoor education.

Keywords: study path, teacher`s teaching aid, outdoor education, Lusti kindergarten

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
Õuesõpe.....	5
Õuesõppe mõju lapse arengule	7
Takistused õuesõppe kasutamisel.....	8
Õpperada.....	9
Lusti lasteaia õpperaja uuendamine	10
Õpperaja abimaterjalide koostamise põhimõtted	11
Koostatud abimaterjalide kirjeldus	12
Töö eesmärgid ja uurimisküsimused	13
Metoodika	13
Valim	14
Andmekogumine	14
Andmeanalüüs	16
Tegevusuuringu protseduur.....	17
Tulemused ja arutelu	19
Tänu sõnad	27
Autorsuse kinnitus	27
Kasutatud allikad	28
Lisad	31
Lisa 1. Õpperaja kaart	
Lisa 2. Õpetaja juhend	
Lisa 2.1. Esimene raja punkt „Oravapoiss Ossu lõkkeplats“	
Lisa 2.1.1. Muinasjutt „Oravapoiss Ossu avastusretk“	
Lisa 2.1.2. Pilt „Orav suvel“	
Lisa 2.1.3 Pilt „Orav talvel“	
Lisa 2.1.4. Tööleht „Orav“	
Lisa 2.1.5. Tööleht „Labürint“	
Lisa 2.2. Teine raja punkt „Oravapoiss Ossu hakkab jäljekütiks“	

Lisa 2.2.1. Vaatlusleht „Kelle tegutsemisjäljed?“

Lisa 2.2.2 Tööleht „Ühenda“

Lisa 2.2.3 Pilt „Suur-kirjurähn“

Lisa 2.3. Kolmas raja punkt „Ossu tahab kitse näha“

Lisa 2.3.1. Pilt „Sokk talvel“

Lisa 2.3.2. Pilt „Sokk suvel“

Lisa 2.4. Neljas raja punkt „Oravapoiss Ossu leidis sipelgate raja“

Lisa 2.4.1. Pilt „Sipelgapesa läbilõige“

Lisa 2.4.2. Tööleht „Sipelga kehaosad“

Lisa 2.5. Viies raja punkt „Ossu uurib komposti“

Lisa 2.5.1. Oravapoiss Ossu kiri

Lisa 2.5.2. Vaatlusleht „Komposti elanikud“

Lisa 2.6. Kuues raja punkt „Sõber jänes“

Lisa 2.7. Seitsmes raja punkt „Oravapoiss Ossu viljapuuaias“

Lisa 2.7.1. Vaatlusleht „Aia elanikud“

Lisa 2.7.2. Tööleht „Õunauss“

Lisa 3. Nõusolek uurimustöös osalemiseks

Lisa 4. Küsimustik ekspertidele

Lisa 5 Intervjuu kava ekspertidele

Lisa 6. Intervjuu kava laste grupile

Lisa 7. Väljavõte uurijapäevikust

Sissejuhatus

Koolieelse lasteasutuse seaduse (1999) kohaselt kuulub lasteaia ülesannete hulka lapse tervise hoidmine ja tugevdamine, arengu toetamine ja võimaluste loomine keskkonda väärtustava hoiaku kujunemiseks. Et inimkond oleks jätkusuutlik, peab ta olema terve keha ja mõistusega. Siiski räägitakse meedias üha enam laste nutisõltuvusest ja ülekaalulisusest, mida kinnitavad ka Tervise Arengu Instituudi (2018) ning Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna (2018) uuringud. Interaktiivne meelelahutus muudab lapsed passiivseks nii kehalt (Robinson et al., 2017) kui vaimult (Hutton, Dudley, Horowitz-Kraus, DeWitt, & Holland, 2020). Antsla Lusti lasteaia arengukavas (2017) oli toodud parendusvajadusena välja aktiivne õuesõppe rakendamine, kuid uue arengukava (Lusti Lasteaia arengukava ..., 2020) loomise hetkeks ei olnud veel muutusi märgata ning selle kasvatusprotsessi osas oli jätkuvalt välja toodud parendusvajadusena aktiivne õuesõppe rakendamine.

Õuesõppe annab meile võimaluse arendada lastes vaatlusvõimet, kodukoha armastust, erinevaid väärtusi, mõtlemist, tahtejõudu, algatusvõimet, iseseisvust, enesekindlust, arusaamist tervise hoidmisest ja kehalist aktiivsust (Käis, 1996). Õuesõppe takistavate tegurite (Brügge & Szczepanski, 2008; Davies & Hamilton, 2018; Käis, 2018) ületamiseks on sobilik kasutada õppekäike loodusrajal (Tuuling, 2017). Seal saavad lapsed ohutult liikuda, avastada ja mängida ning õpetajad rakendada õuesõpet.

Antsla Lusti lasteaia vahetus läheduses asub mets, kus on olnud varasematel aegadel looduse õpperada, mis on jäänud unarusse, pole tähistatud, ega leia erilist kasutust. Selleks, et seal õuesõpet läbi viia, vajab rada uuendamist ja tähistamist. Et ka uuendatud õpperada unustusse ei vajuks, on vajalik rajal õuesõppe läbiviimiseks luua abimaterjal, mis õpetaja töö planeerimist lihtsustaks, kuna see on väga oluline õuesõppe õnnestumiseks (Brügge & Szczepanski, 2008). Eelnevast tulenevalt kerkis üles uurimisprobleem, millised peaksid olema Lusti lasteaia õpperaja läbimiseks koostatavad soovituslikud abimaterjalid õpetajale sellel õpperajal õuesõppe rakendamiseks. Selleks, et õuesõppe soodustamiseks abimaterjale luua, on esmalt vajalik teada, mida selle sõna all mõistetakse.

Õuesõppe

Eesti keele seletava sõnaraamatu (2009) kohaselt on õuesõppe (*outdoor education*) õues õppimine. Dahlgren ja Szczepanski (2006) on defineerinud õuesõpet kui õppimist ehedas looduskeskkonnas vahetu kogemise, ise tegemise ja kogetu teistele vahendamisega. Õuesõppe

keskne osa on tervikukogemus, ainete lõimimine ja otsene kontakt õpitavaga, mille saavutamiseks on sobilikud matkad, õppekäigud, katsed, temaatilised vaatlused ja mängud.

Euroopa seiklushariduse ja kogemusliku õppimise instituut EOE (*European Institute for Outdoor Adventure Education and Experiential Learning*) (What Is Outdoor Adventure..., s.a.) kirjeldab õuesõpet kui kooslust õuetegevustest (*outdoor activity*), keskkonnaõppest (*environmental education*) ja isiklikust ning sotsiaalsest arengust (*personal and social development*). Lisaks tähenduse ja meetodi valikule on sama oluline valida õuesõppe jaoks sobiv koht, et õppijad saaksid seostada teadmised reaalsusega. Õuesõppe ja konstruktiivne pedagoogika on omavahel ühenduses, mis tähendab, et lapsed ise loovad oma reaalsuse. Suheldes loovad nad uusi arusaamu asjadest ja muudavad olemasolevaid. See kõik arendab nende enesekindlust, teadlikkust ja sotsiaalsust. Õues õppides saab keskkond osaks õpilase oma maailmast, mis võimaldab neil kujundada teadlikku ökosüsteemi hoidvat ellusuhtumist (Higgins & Nicol, 2002).

Eestis on õuesõppe alguse saanud Johannes Käisist 20. sajandi alguses. Käis rajas loodusõpetuse metoodika ja tõi koolidesse koduloo õpetamise (Vihman, 2016). Kodulooline vaateõpetus seoti üldõpetusega, mis tähendas ainete lõimimist kodulooga. Kodulugu nähti kodu, kooli ja keskkonna vahelise ühendajana. Kodulugu ehk vaateõpetus järgib isetegevust soodustades lapsepärasuse ja eluläheduse nõuet ning on aluseks lapse mõtlemise ja eneseväljendusoskuse arenemisele (Käis, 1989).

Käis (1996, 2018) soovib viibida lastega looduse keskel, õppekäikudel ja vaatlustel õues, kuna need on loodusõpetuse lahutamatud osad. Käis rõhutab, et vaadeldavad asjad peaksid olema lapsele võimalikult paljude meeltega tajutavad ja nende uurimiseks peaks olema piisavalt aega. Ta peab tähtsaks isetegevust ja soovib õpetajal lapsele mitte ette öelda või näidata seda, mida laps ise avastada võib (Käis, 1989). Õpetaja peaks vaatlust loomulikult juhtima, mis tähendab, et ta vaatleb koos lastega ja ütleb, mida näeb, kui vajalikuks peab (Brügge & Szczepanski, 2008; Käis, 1989).

Käesolevas töös käsitletakse õuesõpet kui õppimist ehedas looduskeskkonnas vahetu kogemise, ise tegemise ja kogetu teistele vahendamise (Dahlgren & Szczepanski, 2006). Selline lähenemine on kooskõlas Johannes Käisi (1989) üldõpetuse olemusega. Käisi üldõpetus kajastub ka Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008), mille kohaselt peaks õppe- ja kasvatustegevus olema seotud kodukohaga ning õpitavaga tutvutakse loomulikus keskkonnas. Nii nagu Käis (1989, 1996) soovitas kogu õpetuse keskustust, näeb ka õppekava ette eri valdkondade sisude ja tegevuste lõimimist. Võib öelda, et Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) §5 on paljuski võrreldav Johannes Käisi (1989)

üldõpetuse põhimõtetega, väärtustades õues õppimist ja selle positiivset mõju lastele. Neid põhimõtteid järgides suudab õpetaja tagada lapse mitmekülgse arendamise.

Õuesõppe mõju lapse arengule

Õuesõppe väärtuslikkusest on läbi aegade räägitud ja kirjutatud palju. Seda suunda toetati juba Vanas Kreekas (Brügge & Szczepanski, 2008). Et see positiivne mõju avalduks, tuleks õuesõppe rakendamisega alustada juba lasteaias, kui lapsed on veel kergelt mõjutatavad.

Saksamaal 2016. aastal läbi viidud uuringust laste ja looduse vahelise sideme loomiseks õuesõppeprogrammi abil selgus, et 7-18aastastest lastest olid õuesõppeprogrammi abil mõjutatavaimad 7-9aastased lapsed (Braun & Dierkes, 2017). Sellest võib järeldada, et lasteaia järjepidev töö noores eas lastega võiks anda veel paremaid tulemusi. Lisaks selgus uuringust, et viiepäevane programm andis paremaid tulemusi kui ühepäevane (Braun & Dierkes, 2017).

Ka Rootsi Linköpingi ülikooli poolt välja antud erinevatel uurimustel põhinev raamat kinnitab, et pikemaajalised õuesõppeprogrammid on efektiivsemad ja kogu õppesüsteemi saab lõimida õuesõppega (Faskunger, Szczepanski, & Åkerblom, 2018). Sama uuring näitab, et õuesõppe regulaarne füüsiline tegevus ja kokkupuude loodusega annavad positiivset ja tähenduslikku tulemust õppimisel, akadeemilisel edukusel, tervises ja heaolus ning õpilaste isiksuslikus ja sotsiaalses heaolus (Faskunger et al., 2018). Õues õppides on lapse kõik meeled haaratud, mis muudab õuesõppe tõhusaks. Kõige tähtsam on esmane meeleline kogemus (Dahlgren & Szczepanski, 2006). Erinevaid meeli kasutades peab laps hakkama saama ootamatustega ning õppima probleeme lahendama (Brügge & Szczepanski, 2008). Õuesõppel saadud isiklikud kogemused vähendavad tarbetut õppimist ja suurendavad elukvaliteeti (Dahlgren & Szczepanski, 2006; Quennerstedt, Öhman, & Öhman, 2008).

Türgis 4-5aastaste lastega läbi viidud ja 2017. aastal avaldatud uuring toetab eelpool kirja pandut. Lapsed osalesid kümne nädala jooksul viis päeva nädalas õuesõppe tegevustes. Laste kognitiivsed, keelelised, sotsiaalsed, emotsionaalsed ja motoorsed võimed arenesid märgatavalt. Uuringust järeldati, et koolieelses hariduses on õuesõppe tegevused tõhusad, millest lähtuvalt soovitatakse suurendada õuesõppe osakaalu koolieelses eas ja võimaldada õpetajatele selle teemalisi taseme- ja täiendkoolitusi (Yildirim & Özyilmaz Akamca, 2017).

Kaasava hariduse seisukohalt on oluline välja tuua ka Norras läbi viidud uuringu tulemused. Uuriti lasteaias õues veedetud aja koguse seost laste kognitiivse ja käitumusliku arenguga. Selgus, et õues oldud aeg on pöördelises seoses laste tähelepanematusse ja hüperaktiivsuse tunnustega (Ulset, Vitaro, Brendgen, Bekkhus, & Borge, 2017).

Keskkond on oluline lapse mängu iseloomu kujundamisel, seega ka laste arengu soodustamisel (Glanz, Grahn, & Hedberg, 2008). Lapse huvide välja selgitamine on oluline, et toimuks õppimine ja areng ning sel juhul on täidetud ka lapsepärasuse nõue (Käis, 1989). Kui lapse huvi millegi vastu takistatakse, tundub see talle ülekohtune. Pakkudes lapsele teadmist, mis tema teadmistes olemas olevaga ei seostu, ei saa ta sellest aru (Käis, 2018). Järjepidev õuesõppe rakendamine lastes lastel ka ise avastada ja oma õppimist juhtida, välistab õppimise vastu tahtmist ja on tulemuslikum (Käis, 1992). Õpetajate sõnul on aga õuesõppe kasutamisel mitmeid raskusi, mis muudab õpetaja töö keeruliseks.

Takistused õuesõppe kasutamisel

Tuginedes eelnevale võib öelda, et on avaldatud mitmeid uurimusi ja artikleid õuesõppe kasulikkusest laste tervisele ja arengule. Siiski on tavaline, et lasteaias saavad lapsed olla õues vaid nii palju või nii vähe, kui lasteaija päevakavaga ette on nähtud. Mõnikord vähemgi. On mitmeid põhjuseid, miks õpetajad eelistavad õppetööd teha ruumis mitte õues.

Töötamine vabas looduses on õpetaja jaoks palju raskem kui ruumis (Käis, 2018). Kui lapsi on palju, on nende hoomamine õues keerulisem kui toas. Õues on laste tähelepanu kergesti hajutatav (Tuuling, Öun, & Ugaste, 2019). Last huvitab kõik, mis tema ümber ja piisab pisikesest putukast, et lapse tähelepanu õppetööst kõrvale läheks. Sellisel juhul peaks õpetaja suutma olla paindlik ja laskma lastel pöörata tähelepanu neid huvitanud objektile või nähtusele, et peale seda planeeritud tegevusega jätkata (Brügge & Szczepanski, 2008). Lastes lastel olla looduses vahepeal ka planeeritud tegevusteta, tekib neis side loodusega, mis parandab otsustusvõimet ja toimetulekut (Brügge & Szczepanski, 2008).

Oluline osa õuesõppes on riietusel, kuna üks oluline õuesõppe rakendamist mõjutav tegur on halb ilm (Tuuling et al., 2019). Ilmaolud võivad olla heitlikud ja seetõttu on väga tähtis, et lastel ja õpetajatel oleksid seljas soojad riided ja ilmastikule vastavad jalanõud (Brügge & Szczepanski, 2008). Ei saa laps keskenduda ning tegevusi nautida, kui tal on külm ja ebamugav (Higgins & Nicol, 2002).

Üheks põhjuseks, miks õpetajad õuesõpet ei eelista, on eesmärkide täituvuse tõendusmaterjali puudumine. Toas õppetööd tehes jäävad silmaga nähtavad ja mõõdetavad tulemused töölehele või mujale. Õues saavutatud õpiväljundeid on raske mõõta ja kindlaks määrata (Davies & Hamilton, 2018). Töö autori arvates on tähelepanelikul õpetajal võimalus kanda endaga kaasas pisikest märkmikku, et vajadusel sinna märkmeid teha. Töölehe õpitu kinnistamiseks saab laps täita nii õues kui hiljem toas.

Oluline roll on õpetaja oskustel ja teadmistel õuesõppe rakendamise kohta. Tegevuste planeerimisel peaks õpetaja arvestama sellega, et õuesõpet juhtides tuleks anda lastele võimalus ka ise avastada ja katsetada. Paljudele õpetajatele on see katsumuseks – olla osaline, mitte juht (Brügge & Szczepanski, 2008). Kui õpetaja ei planeeri õuesõppe tegevust sama oskuslikult kui toas tehtavaid tegevusi, ei pruugi töö autori arvates õuesõppe õnnestuda. Õuesõppe planeerimisel võiks abi olla selleks koostatud tegevuskohaga seotud abimaterjalidest õpetajale.

Õpetajad muretsevad laste turvalisuse pärast. Õuekeskkonnas nähakse ohte, mis võivad lastele vigastusi põhjustada (Davies & Hamilton, 2018). Märja ilmaga on puidu pind libe ja lapsed võivad kukkuda. Nad võivad mürgiseid taimi puutuda või suhu panna. Looduses võib olla mürgiseid või haigusi levitavaid putukaid ja teisi loomi (Davies & Hamilton, 2018). Turvaliseks õuesõppeks on sobilik kasutada õpperada, kuna need on hooldatud ja korduval läbimisel saavad lastele tuttavaks (Eilart, 1986).

Õpperada

Eesti keele seletava sõnaraamatu kohaselt on õpperada (*study path*) tähistatud matkarada looduses või mujal huviväärsetes paikades (Eesti Keele Instituut, 2009). Senini on erinevad autorid tuginenud Eilarti (1986) definitsioonile, kes on kirjeldanud looduse õpperada kui vaatluspunktidega kindla pikkusega märgistatud rada, mis on varustatud kättesaadava informatsiooniga. Õpperada tutvustab ümbritsevat loodust ja ei põhine vaatamisväärsustel. Õpperada algab ja lõpeb soovituslikult ühes ja samas punktis, mis hõlbustab sinna tulekut ja sealt lahkumist. Vajadusel see hooldatakse ja tallatakse (Eilart, 1986), mille tõttu on see sobilik koht õuesõppe läbiviimiseks.

Õuesõppe õpperajal on mitmekesine ja õpetab lapsi märkama endi ümber märkamatu (Eilart, 1986). Metsaalust kattev roheline vaip saab lähemal vaatlusel liigirikkaks vaatamisväärsuseks. Vaatlus ongi õpperajal peamine tegevus (Käis, 1996). Õpetaja abiga saab vaatlusel nähtut omavahel seostada. Eilart (1986) soovib ühendada õpperaja alguse ja lõpu ning kinnitab, et tähtis pole mitte raja pikkus ega punktide arv vaid see, mida ta pakub raja läbijale.

Et rada oleks vaheldusrikas, peaks seal olema võimalus mängida õpitavaga seonduvaid mängu. Õppemäng (*didactic game*) on ühendatud mäng ja õppimine, milles laps saab iseseisvalt oma tegutsemist juhtida ja õppimine toimub ilma, et laps seda enesele teadvustaks (Käis, 2018). Õppemäng arendab lapse koostööoskust, iseseisvust, meelegindlust ja järjepidevust (Käis, 2018). 2018. aastal avaldatud Šveitsi lasteaedades läbi viidud uuringu

tulemused näitavad, et läbi mängu on laste õppimine tulemuslikum (Vogt, Hauser, Stebler, Rechsteiner, & Urech, 2018). Kuna mäng on koolieelses eas lapse põhitegevus (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008), on soovitatav kasutada lasteaias erinevate valdkondadega lõimitud liikumist võimaldavaid õppemänge (*didactic game*) ja õuesõpet (*outdoor education*). Et loomulik ja looduslik keskkond lasteaia ümber säiliks, aga õppe- ja kasvatustegevust saaks selles läbi viia, on võimalusel sobilik sinna rajada õpperada.

Õpperajal saab looduse elutsükleid vaadelda läbi eri aastaegade. Lasteaias õpetatavaid aineid saab lõimida loodusega, kasutades selleks õpperada. Tegevused õues tekitavad lastes vabama tunde kui ruumis õppimine. Kui õpetajast saab kaasuriija ja vaatleja, suureneb õpetaja ja laste vaheline usaldus ning õpihimu lastes (Brügge & Szczepanski, 2008). See on üks põhjuseid, miks uuendada Lusti lasteaia unarusse jäänud õpperada, et õuesõpet selles lasteaias mitmekesistada.

Lusti lasteaia õpperaja uuendamine

Lusti lasteaed asub Võrumaal, väikese Antsla linna servas, metsa ääres. Liigirikas segametsas elavad näiteks orvad, rähnid, sipelgad ning kohata võib metskitsi ja jäneseid. Suvisel ajal on selles metsas erinevaid seeni ja marju.

Uuendatav õpperada, mille pikkus saab olema umbes üks kilomeeter, hakkab kulgema enamjaolt läbi metsa ning algab ja lõpeb ühes punktis. Õpperajale planeeritakse seitse tähistatud vaatluspunkti, millest kuus asuvad metsas. Hispaanias läbi viidud uuringu tulemusel selgus, et lapsed soovivad õues mängida looduslike materjalidega näiteks oksad, vesi, kivid ja liiv. Lisaks soovivad lapsed eri tasapindadel ronimise võimalust. Uuringust lähtuvalt soovitatakse õpikeskkonna kujundamisel leida viise, kuidas õpetamine toimuks õues läbi mängu võimaldades lastel liikuda (Muela, Larrea, Nekane, & Barandiaran, 2019). Seetõttu on igati sobilik planeeritava õpperaja valdav osa punkte rajada metsa.

Õpperaja läbimiseks lastega kulub ligikaudu üks ja pool tundi. Raja uuendamisel peetakse silmas, et see peaks sobima kasutamiseks 2-7aastaste lastega, et pakkuda võimalust õpitavat vahetult kogeda, kõikide meeltega tajuda ning uusi teadmisi olemasolevatega seostada (Käis, 2018). Sellistest asjadest on lapsel kergem aru saada ja õuesõppe eesmärgid saavad paremini täidetud. Õpperaja uuendamisel lähtutakse põhimõtetest:

- õues õppimise võimalus;
- erinevate valdkondade lõimimine;
- kodukoha looduse vaatlemine ja tundma õppimine;

- tasandamata maapinnal liikumine.

Raja läbivaks teemaks on väljamõeldud tegelane oravapoiss Ossu, kellega lapsed tutvuvad muinasjutus, mille õpetaja enne esimest korda rajale minemist ette loeb. Lapsed saavad oravapoiss Ossuga otsida loomi, nende tegutsemisjälgi ja luuletusi lugeda. Õpperaja punktide läbimiseks planeeritakse koostada õpetajale kasutamiseks soovituslik abimaterjal.

Õpperaja abimaterjalide koostamise põhimõtted

Õpperaja abimaterjalide koostamisel arvestatakse laste eeldatava arengutaseme ja vanusega järgides Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) määratletud 6-7aastaste laste arengu eeldatavaid tulemusi. Tegevustes, millele abimaterjal koostatakse, lõimitakse eri valdkondade sisu, nii nagu soovitab Käis (1989) ja näeb ette riiklik õppekava (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008).

Eelnevast tulenevalt on uuendatava õpperaja põhilised eesmärgid:

- „laps järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 12)
- „laps oskab teistega arvestada ja teha koostööd“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 14)
- „laps väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnasõbralikku mõtteviisi“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 17)
- „laps märkab nähtusi ja muutusi looduses“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 17)
- „laps väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ja ohutult“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 17)
- „laps tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 23)

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas rõhutatakse värskes õhus viibimist, liikumist võimaldava keskkonna loomist ning koduloolise põhimõtte järgimist (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008). Abimaterjalid koostatakse tegevusteks planeeritaval õpperajal, mis annab võimaluse lastel värskes õhus tasandamata maapinnal liikuda (Brügge & Szczepanski, 2008). Kuna vaatlus on õpperajal peamine tegevus (Käis, 1996), koostatakse abimaterjalid tegevustele, mis pakuvad lapsele vaatlemise ja uurimise võimalusi. Keskkonnahoidliku mõtteviisi arendamise eesmärgil luuakse õpperajale kompostkast. Koostatakse õpetajatele soovituslik abimaterjal lastele kasti eesmärgi ja toimimise põhimõtte selgitamiseks. Lisaks arvestatakse abimaterjalide koostamisel mängu tähtsust, kuna kõige ilmsem mõju õuesõppel

on laste füüsilisele arengule (Carson et al., 2017). Sellest lähtudes planeeritakse punktidesse vaatlusteemadega lõimitud liikumis- ja õppemänge. Õues pole laste liikumisvõimalused nelja seinaga piiratud. See annab neile pingevaba keskkonna, milles oma kehalisi võimeid arendada (Quennerstedt, Öhman & Öhman, 2008). Kogemuslik õpe läbi mängu, mis leiab aset looduslikus keskkonnas, toetab lapse kognitiivseid, sotsiaalseid, emotsionaalseid ja kehalisi võimeid (Coates & Pimlott-Wilson, 2019).

Koostatavad abimaterjalid õpperajal kasutamiseks on soovituslikud. Vajadusel saab õpetaja neid kohandada vastavalt laste vanusele ja arengutasemele. Abimaterjalid koostatakse põhimõttel, et nad oleksid arusaadavad, mis tähendab, et iga tegevuse juurde tuuakse välja eesmärgid, vahendid ja võimalikult täpne tegevuse juhend.

Koostatud abimaterjalide kirjeldus

Koostatud soovituslikud abimaterjalid õpetajale sisaldavad endas õpperaja kaarti (Lisa 1), millel on märgitud kõik raja punktid ja kokkulepped õpperajal liikumiseks. Abimaterjalides on õpetaja juhend (Lisa 2), milles on kirjas tegevused enne rajale minemist, muinasjutt raja läbiva tegelase oravapoiss Ossuga tutvumiseks, mis on töö autori enda looming, ja seitsme õpperaja punkti tegevuste juhendid. Iga punkti juurde on lisatud ka võimalikud lisategevused, millest õpetaja saab soovi korral oma valiku teha. Abimaterjalides on kasutatud Cristo Pihlamäe fotosid (Lisa 2.1.2, Lisa 2.1.3, Lisa 2.3.1 ja Lisa 2.3.2) ja Ewa Alaväli fotot (Lisa 2.2.3), nende poolt antud loa alusel. Samuti on kasutatud autori enda fotosid ja joonistusi. Palju pilte on selle töö tarbeks joonistanud Viivika Umbleja, mis uurimustöö autori poolt arvutisse skaneeriti ja kohandati.

Õpperaja esimene punkt (Lisa 2.1) on väljaspool lasteaia aiaga piiratud ala lõkkeplatsi juures. Seal tehakse tutvust rada läbiva tegelase oravapoiss Ossuga ja lepatakse lastega kokku käitumine õpperajal, millel on abiks töö autori loodud luuletus. Raja teises punktis (Lisa 2.2) saavad lapsed teada, mida tähendab tegutsemisjalg, otsitakse neid ja täidetakse tööleht. Kolmanda punkti (Lisa 2.3) lähedal on loomade talvine söödasõim ja seal otsitakse metskitsede tegutsemisjälgi, räägitakse kitsedest ja mängitakse mängu, mis aitab lastel mõista loomade käitumist jahipidamisel või toidu hankimisel. Neljas raja punkt (Lisa 2.4) asub sipelgapesa juures, kus tutvutakse sipelgatega, täidetakse vaatlusleht ja mängitakse kahte mängu, mis aitavad mõista sipelgate elu ja ilma mõju nende tegevusele. Kompostkast on raja viiendas punktis (Lisa 2.5). Selle üks külg on läbipaistvast materjalist, mis annab lastele võimaluse vaadelda komposti erinevaid kihte. Siin leiavad lapsed oravapoiss Ossu kirja, milles ta selgitab, kuidas saab sipelgapesa olla aastaringi soe. Kuuendas raja punktis (Lisa

2.6) vesteldakse järestest ja mängitakse mängu, mis aitab lastel mõista, mida tähendab sõna kaitsevärv looduses. Enne viimasesse punkti suundumist loetakse uurimustöö autori loodud luuletus jänese. Nüüd jõutakse tagasi lasteaeda, kus on viljapuuaias, mis on raja seitsmes punkt (Lisa 2.7). Siin uuritakse, millised elusolendid viljapuuaias elavad ja täidetakse vaatlusleht.

Kuna lasteaial puudub koduleht, pannakse abimaterjalid Eliis.ee keskkonda. Seal saavad õpetajad need kasutamiseks alla laadida. Orava (Lisa 2.1.2 ja Lisa 2.1.3), sokkude (Lisa 2.3.1 ja Lisa 2.3.2) ning rähni (Lisa 2.2.3) fotod prinditakse ja lamineeritakse ning viiakse lasteaia meetodilisse kabinetti, kus nad on soovi korral õpetajatele alati kättesaadavad.

Töö eesmärgid ja uurimisküsimused

Tuginedes eelnevalt välja toodud teoreetilistele alustele, on käesoleva bakalaureusetöö eesmärk uuendada Lusti lasteaia õpperada, töötada välja õpetaja abimaterjal õpperaja läbimiseks ja viia läbi tegevusuuring abimaterjalide sobivuse hindamiseks. Lähtudes töö eesmärgist sõnastati uurimisküsimused:

1. Milline on eksperthinnang abimaterjalide ja õpperaja rakendusvõimaluste kohta?
2. Mida arvavad lapsed õpperaja läbitavuse ja tegevuste kohta?
3. Milliseid muudatusi peaks ekspertide ja töö autori arvates abimaterjalides tegema, et nendes sisalduvad tegevused oleksid jõukohased õpperada läbivate laste jaoks?

Metoodika

Bakalaureusetöö eesmärgi täitmiseks oli sobilik läbi viia tegevusuuring, mis lähtub praktilistest küsimustest ja on suunatud erialase tegevuse edendamisele (Löfström, 2011). Tegevusuuringu kohene praktiline rakendatavus andis võimaluse uuringu käigus tulemusi analüüsida ja tulemuste põhjal abimaterjale vastavalt praktikute soovitudele paremaks muuta (Löfström, 2011). Tulenevalt töö eesmärgist, kasutati töös kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivne uurimisviis põhineb mitteamvulistel andmetel, mida kogutakse tegelikes olukordades ning mis väljendavad valimi moodustavate inimeste subjektiivseid mõtteid, tundeid, vaateid ja arvamusi (Õunapuu, 2014), mis on olulised käesoleva töö eesmärgi täitmiseks.

Valim

Uurimistöö mittetõenäosusliku ettekavatsetud valimi (Õunapuu, 2014) moodustavad üheksa Lusti lasteaia õpetajat, kes olid nõus uurimuses osalema. Samuti kuuluvad valimisse kolme sama lasteaia aiarühma lapsed. Valimi peamiseks kriteeriumiks oli see, et eksperdid oleksid Lusti lasteaia õpetajad, kuna uuendatakse selle lasteaia õpperada ja abimaterjalide hindamisel on oluline neid kasutama hakkavate õpetajate eksperthinnang. Abimaterjale kasutades läbisid lastega raja kuus õpetajat. Kolm õpetajat andsid abimaterjalidele tagasiside rada läbimata. Vastavalt teadustöö eetikale (Teadustöö eetika, 2008) moodustati valim vabatahtlikkuse alusel teavitades eksperte nende rollist uurimustöös ning selgitades konfidentsiaalsuse põhimõtteid. Laste intervjuerimiseks küsiti eelnevalt lastevanemate luba kirjalikus vormis (Lisa 3), milles tutvustati uurija ja uuringu tausta ning selgitati anonüümsuse ja vabatahtlikkuse põhimõtteid. Teadustöö eetikast lähtuvalt kasutatakse uuritavate nimede asemel tähe ja numbri kombinatsioone, kus ÕP tähistab eksperti ning sellele järgnev number eristab uuritavaid eksperte ning L tähistab last ja selle järel olev number eristab lapsi. Uuritavate taustandmed esitatakse üldistatult, et tagada uuritavate anonüümsus ja konfidentsiaalsus.

Uuringus osalenud eksperdid on koolieelse lasteasutuse õpetajad. Nendest kuus omavad erialast kõrgharidust ja kolm keskeriharidust. Ekspertide anonüümsuse tagamise eesmärgil tuuakse uurimuses välja selles osalenud ekspertide keskmine tööstaaž, mis on 22 aastat. Selle leidmiseks liideti kokku uuritavate ekspertide tööstaaži aastad ja jagati uuritavate arvuga. Ekspertide keskmine vanus on 52, mis leiti samal põhimõttel nagu tööstaaž. Uuringus osalenud Lusti lasteaia 20 last olid 4-7aastased, nendest 7 olid liitrühma lapsed.

Andmekogumine

Uuringus koguti andmeid küsimustiku (Lisa 4), poolstruktureeritud intervjuude ja vaatluse abil. Küsimustiku abil koguti andmeid peale seda kui eksperdid olid abimaterjalidega tutvunud, kuid enne raja läbimist. Peale raja läbimist koguti andmeid ekspertidelt poolstruktureeritud intervjuu abil ja rada läbinud lastelt grupiintervjuu abil.

Küsimustiku abil tehti koostatud abimaterjalides esimesed muudatused. Eelnevalt informeeriti eksperte küsimustiku eesmärgist ja edasistest kavandatud tegevustest. Kõik eksperdid said abimaterjalidega tutvuda kahe nädala jooksul ning seejärel täitsid nädala jooksul küsimustiku, mille tagastasid uurijale pannes täidetud küsimustiku kinnisesse kasti, et tagada ekspertide anonüümsus. Küsimustik sisaldas suletud küsimusi, millega koguti taustandmeid välja arvatud eksperdi nimi, ja avatud küsimusi, mis ei anna uuritavale ette

vastusevariante ning ta saab vastata vabalt väljendades oma arvamust ja hoiakuid (Õunapuu, 2014). Saadud info ja soovitude põhjal täiendati abimaterjale nädala jooksul.

Uuringus osalejate kogemuste mõistmiseks kasutatakse tegevusuuringus enamasti intervjuud (Löfström, 2011). Käesolevas uurimustöös viidi ekspertidega ja lastega läbi poolstruktureeritud intervjuud, mille jaoks koostati eelnevalt intervjuu kavad (Lisa 5 ja Lisa 6) lähtudes uurimustöö eesmärgist ja uurimisküsimustest. Enne ekspertide intervjuueerimist tehti prooviintervjuu ühe valimisse mitte kuuluva sama lasteaia õpetajaga. Prooviintervjuu eesmärk oli teada saada, kas küsimused on intervjuueeritavatele arusaadavad ja kas nende abil on võimalik saada uurimisküsimustele vastused (Virkus, 2016). Prooviintervjuu käigus ilmnunud puudused kõrvaldati sõnastades küsimusi intervjuueeritavale selgemalt ja üheselt mõistetavalt, eemaldati sisult sarnased küsimused ja lisati täpsustavaid küsimusi.

Et vähendada intervjuueerija mõju uuritavatele, informeeris uurija enne intervjuude läbiviimist uuritavaid sellest, et kõik nende mõtted, ideed ja igasugune tagasiside on oluline, et muuta uuendatav õpperada ja selleks loodavad abimaterjalid sobilikuks neile endile kasutamiseks. Kaks eksperti soovisid intervjuu anda koos, kuna läbisid õpperaja koos ja nende sõnul täiendavad nad üksteist ning teevad alati selliseid asju ühiselt. Nende kahe eksperdiga tehti paarisintervjuu. Ülejäänud intervjuud viidi läbi individuaalintervjuudena. Intervjuude käigus esitati vaid intervjuu kavas kirjas olnud küsimusi, et vältida uuritava seisukohti mõjutavaid küsimusi. Vajadusel paluti intervjuueeritaval oma mõtteid täpsustada, et ei tekiks olukorda, kus uurija tõlgendab intervjuueeritava mõtet lähtuvalt enda kogemusest, mis mõjutab oluliselt uurimistulemusi (Lepik et al., 2014).

Laste arvamuse teada saamiseks õpperaja ja sellel tehtud tegevuste kohta, tehti lastega poolstruktureeritud gruppintervjuud, kuna see annab võimaluse küsida lisaküsimusi (Õunapuu, 2014). Vahetult peale õpperajal käimist intervjuueeriti neid lapsi, kelle vanemad olid selleks andnud kirjaliku loa ja kes enne intervjuu algust ka ise sellega nõus olid. Teadustöö eetikast (Teadustöö eetika, 2008) lähtudes selgitati lastele esmalt intervjuu eesmärki ja uuringus osalemisest loobumise võimalust ilma, et neile sellest mingit kahju võiks tekkida. Rõhutati ka seda, et tähtis on nende arvamus ja õigeid ega valesid vastuseid ei ole.

Lapsi intervjuueeriti neljas grupis. Ühe grupi moodustasid seitse liitühma last vanuses 4-7, teise grupi moodustasid kuus 5-6aastast last, kolmanda grupi moodustasid viis 6-7aastast last ja neljanda grupi moodustasid kaks 6-7aastast last, kes olid kolmanda grupi laste rühmakaaslased. Kolme grupi intervjuud viidi läbi lastele omases keskkonnas, nende endi rühmaruumis nii, et teisi lapsi ega õpetajaid segamas polnud. Ühe grupi intervjuu viidi samuti läbi nende laste rühmaruumis ilma, et juures oleks olnud teised lapsed, aga ühe õpetaja

juuresolekul, kes pidas seda vajalikuks. Sellise suurusega laste gruppe otsustati intervjuerida põhjusel, et lapsed end intervjueritava tuttavate kaaslaste keskel mugavalt tunneks. Ühe vanusegrupi kahte last intervjueriti teistest rühmakaaslastest eraldi, kuna nemad ei saanud uuringusse mittepuutuvatel põhjustel vahetult peale õpperajal käimist intervjuud anda. Enne intervjuud lepiti lastega kokku, et rääkida tuleb ühekaupa. Telefoni diktofoniga salvestatud intervjuude transkribeerimise lihtsustamiseks tehti märkmeid, mille abil määrati kindlaks, kes parasjagu küsimusele vastas. Intervjuu viie 6-7aastase lapsega kestis 17 minutit ja 4 sekundit ning kahe sama vana lapsega 11 minutit ja 59 sekundit. 5-6aastaste laste intervjuu kestis 13 minutit ja 12 sekundit. 4-7 aastaste liitrühma lastega intervjuu kestis 12 minutit ja 57 sekundit.

Kuna õpperada loodi kasutamiseks 2-7aastaste lastega, läbis uurija õpperaja sama lasteaia sõimerühma lastega. Vaatlus pakub võimalust saada vahetut teavet kellegi või millegi tegevuse ja käitumise kohta (Hirsijärvi, Remes, & Sajavaara, 2007). Seega loodeti osalusvaatluse abil saada otsest teavet selle kohta, kas sõimerühma lastega on võimalik rada läbida ühe korraga ja kui palju ning milliseid tegevusi rajal teha jõutakse. Kuna sõimerühma laste eneseväljendusoskused pole piisavad neilt intervjuu abil info kogumiseks, piirduti vaid vaatlusega, mille tulemused uurijapäevikusse (Lisa 7) lisati.

Andmeanalüüs

Uuringu käigus kogutud andmete analüüsimiseks kasutati juhtumiülest ehk horisontaalset analüüsi (*cross-case analysis*), mille puhul vaadeldakse korraga mitut analüüsitavat juhtumit (Kalmus, Masso, & Linno, 2015). Kõik läbi viidud intervjuud transkribeeriti kasutades Tallinna Tehnikaülikooli veebipõhist kõnetuvastuse süsteemi (Alumäe, Tilk, & Asadullah, 2018) ja kodeeriti kasutades programmi QCAMap (<https://www.qcamap.org>). Andmete kodeerimisel kasutati deduktiivset lähenemist, mille puhul kodeerimine toimub lähtudes uurimisküsimustest (Kalmus et al., 2015). Kahe nädala möödumisel tehti töö reliaabluse tõstmise eesmärgil korduvkodeerimine, mille käigus vaadati transkriptsioonid veelkord üle, lisati koode ja nimetati ümber. Sisult sarnased koodid koondati ja saadi kuus alamkategoriat ning kolm peakategoriat. Koostati kolm andmete tabelit vastavalt uurimisküsimustele, mis laeti alla Microsoft Exceli (Microsoft 365) programmi. Tabelites märgistati tähenduslikud sisult sarnased üksused samade värvidega ja kasutati tabelitöötlusprogrammi sorteerimise võimalusi, et lihtsustada andmete analüüsi. Intervjueritavate anonüümsuse tagamiseks esitatakse käeolevas töös uuritavate tsitaate, mitte terveid intervjuude transkriptsioone. Väikese valimi tõttu võivad olla täielike transkriptsioonide esitamisel uuritavad identifitseeritavad, mis ei ole kooskõlas uurimistöö eetikaga (Lepik et al., 2014).

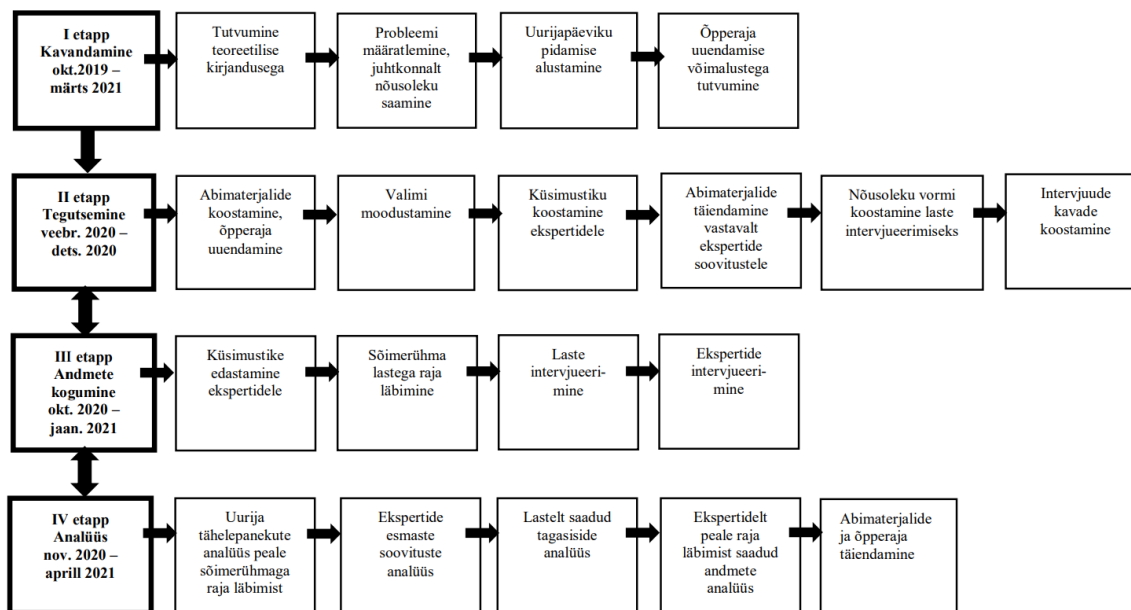
Kuna tegevusuuringu valim oli väike ja uurija on selle lasteaiaga seotud, on võimalus, et kogutud andmed või tõlgendused on alateadlikult uurija poolt mõjutatud (Kalmus et al., 2015). Võimalike mõjude vähendamise eesmärgil jälgiti intervjuude läbiviimisel intervjuu kava ning vajadusel paluti uuritavatel vaid oma vastust põhjendada või tuua näide, ega esitatud suunavad küsimusi. Juba intervjuude transkribeerimist alustades tähistati iga intervjuueeritav tähe ja numbri kombinatsiooniga, et hoida fookuses kogutud andmed, mitte uuritav. Sisuanalüüsil tugineti uurimisküsimustele ning alaküsimustele, mis suunasid uurijat süstemaatilistel alustel otsima transkriptsioonist vastuseid kõikidele alaküsimustele (Kalmus et al., 2015). Kogu tegevusuuringu käigus peeti uurijapäevikut, kuhu märgiti üles tekkinud mõtted, ideed, seisukohad ja tunded. Uurijapäevik, mille kohta on Tegevusuuringu käsiraamatus (Löfström, 2011) öeldud ka mõttepäevik, aitas uurijal oma mõtetes selgusele jõuda ja analüüsida enese mõju kogu uuringu jooksul.

Tegevusuuringu protseduur

Läbi viidud tegevusuuring koosnes kavandamise, tegutsemise, andmete kogumise ja analüüsimise etappidest, mis on tegevusuuringule omane (Löfström, 2011). Tegevusuuringu etapid on välja toodud joonisena (Joonis 1).

Oktoobris 2019 määratleti muret tekitav nähtus (Löfström, 2011), mis seisnes selles, et Lusti lasteaija arengukavas (2017) oli toodud parendusvajadusena välja aktiivne õuesõppe rakendamine, kuid uue arengukava (Lusti Lasteaija arengukava ..., 2020) loomise hetkeks ei olnud veel muutusi märgata. Edasi hakati täitma uurijapäevikut, kuhu märgiti kogu uuringu käigus üles mõtted uuritava teema kohta, plaanid, märkused, kogetu, küsimused ja kõik muu, mis aitas uurijal omi mõtteid struktureerida ja mõtestada (Löfström, 2011). Jaanuaris 2020 alustati teemaga seonduva kirjanduse läbitöötamist, mille tulemusel kerkis üles uurimisprobleem ja pandi kirja uurimisküsimused. Vaadati üle õpperada ja arutleti, millised on võimalused selle uuendamiseks.

Teise etapi alguses (veebuar 2020) pandi paika õpperaja punktid ning hakati koostama esialgseid abimaterjale õpetajatele, mis valmisid 2020. aasta augustis. Septembris vesteldi selle lasteaija õpetajatega uuringus osalemisest ja selgitati kavandatud edasisi etappe. Abimaterjale hindama ja küsimustikule vastama rada läbimata, paluti kõiki selle lasteaija õpetajaid eesmärgiga parandada ja täiendada abimaterjale enne nende katsetamist rajal koos lastega. Lastega rada läbivateks ekspertideks paluti kolme aiarühma õpetajaid, kes olid ka nõus osalema.

Joonis 1. Tegevusuuringu etapid.

Paralleelselt uuringu teise etapiga, algas oktoobris (2020) kolmas tegevusuuringu etapp, mil ekspertidele edastati koosatud abimaterjalid koos tagasiside küsimustikuga. Tegevusuuringu teise etapi lõpus koostati nii ekspertide kui laste intervjuerimiseks intervjuude kavad. Viidi läbi prooviintervjuu õpetajaga ja tehti parandusi ning täiendusi intervjuu kavasse. Informeeriti lastevanemaid kavandatud õppekäigust ja küsiti lastevanematelt kirjalikult luba peale õpperajal käimist lapsi intervjuerida.

Novembri alguses käis uurija raja läbi selle lasteaia sõimerühma laste ja nende õpetajaga. Peale raja läbimist pandi uurijapäevikusse kirja tähelepanekud retke kohta. Täiendatud abimaterjalidega läbisid kolme vanema rühma õpetajad ja lapsed õpperaja samuti novembris 2020. Vahetult peale rajal käimist tehti esmalt intervjuud lastega, kelle vanemad olid selleks loa andnud ja seejärel intervjueriti õpetajaid.

Tegevusuuringu neljas etapp algas 2020. aasta novembris abimaterjalidele antud ekspertide esmaste soovitude ja sõimerühmaga õpperaja läbimisel tekkinud tähelepanekute analüüsimisega. Jaanuaris 2021 hakati diktofoniga salvestatud intervjuusid transkribeerima. Veebruaris transkriptsioonid kodeeriti ja kategoriseeriti kasutades deduktiivset lähenemist. Kaks nädalat hiljem kodeeriti ja kategoriseeriti transkriptsioonid teist korda, et andmetes paremini orienteeruda ja neid täpsemini süstematiseerida. Nii valmistati ette kogutud andmed juhtumiüleseks analüüsiks aprillis, millele omakorda järgnes õpperaja ja abimaterjalide täiendamine.

Tulemused ja arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uuendada Lusti lasteaia õpperada, töötada välja õpetaja abimaterjal õpperaja läbimiseks ja viia läbi tegevusuuring abimaterjalide sobivuse hindamiseks. Esmalt esitatakse enne õpperaja läbimist ja peale abimaterjalidega tutvumist ekspertidele edastatud küsimustike abil kogutud tulemused ja seejärel sõimerühmaga õppekäigu läbiviimisel saadud autori kogemused.

Üheksale õpetajale edastatud küsimustikust esialgsete abimaterjalide kohta, jõudis uurijani tagasi neli. Tagasiside vähesuse põhjuseks võis olla õpetajate ajapuudus. Küsimustiku täitmine eeldas abimaterjalidega tutvumist, aga 2020. aasta oktoobris pidid õpetajad riigis valitseva eriolukorra tõttu lapsi lasteaias vastu võtma ja õhtuti ära saatma õues, mille tõttu oli neil õppetöö planeerimiseks ja muuks vajalikuks vähe aega.

Küsimustik koosnes kahest osast, kus esimeses osas sooviti teada eksperdi taustandmeid ning teises osas paluti tagasisidet koostatud abimaterjalidele. Kolmes uurijale tagastatud küsimustikus oli täidetud õpetaja arvamuse osa õppekäikude ja õuesõppe kohta. Kolm vastanud õpetajat peavad õuesõpet ja õppekäike looduses väga oluliseks, rõhutades vahetut kogemust ja erinevate meeltega tajumist, nii nagu seda rõhutavad erinevad teemat käsitlenud autorid (Coates & Pimlott-Wilson, 2019; Dahlgren & Szczepanski, 2006; Higgins & Nicol, 2002; Käis, 1989). Samuti on nende jaoks oluline värskes õhus liikumine ning loodust väärtustavate hoiakute kujunemine. Õuesõpet viivad vastanud kolm õpetajat läbi kord nädalas ning üks õpetajatest lisab, et soojemate ilmadega teeb seda rohkem. Tema vastusest võib järeldada, et ka selle õpetaja arvates on ilm õuesõppe puhul takistavaks teguriks, nagu seda on kirjeldanud Davies ja Hamilton ühes oma uurimuses (Davies & Hamilton, 2018) ja mis ilmneb ka Eestis lasteaia õpetajate seas läbi viidud uuringust selgitamaks nende arvamusi õuesõppe kasutamise kohta (Tuuling et al., 2019). Õppekäikudel lastega käib üks vastanud õpetaja kaks kuni kolm korda nädalas, teine aga üks kuni kaks korda kuus.

Küsimustiku teises osas oli õpetajal võimalus vabas vormis välja tuua, mida ja kuidas abimaterjalides muuta. Vastavalt kahe eksperdi soovitudele, muudeti õpperaja erinevates punktides käsitletavat teemat sidusamaks. Esimese punkti ohutu lõkketegemise teema asendati oravapoiss Ossuga tuttavaks saamisega. Kompostkasti juures muudeti tegevused loomade põhiseks. Õpperaja viimase punkti tegevused suunati seal elavate loomade märkamisele ja jäeti välja taimede teema. Kõik eksperdid tõid positiivsena välja õppemängud abimaterjalides ning lisasid ka enda poolt mõned sobilike mängude kirjeldused. Tuginedes

loetud kirjandusele (Käis, 2018; Vogt et al., 2018), Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2008) ja ekspertide soovitudele, lisati need mängud samuti abimaterjali. Lisaks eelnevale soovitasid eksperdid kasutada tegevustes võimalikult palju looduslikke materjale ja vahendeid. Osad tehislise vahenditega tegevused jäid punktides käsitletavate teemade muutmiseks välja ning „Sõber jänes“ punktis lisati kaitsevärvuse õppimise tegevuse jaoks võimalus eri värvi riidetükkide asemel palliks kortsutatud värviliste paberite kasutamise võimalus.

Õppekäigul sõimerühmaga koges uurija, et õpperajal on lõik, mis on raskesti ümbrusest eristatav ja õpetajad ei pruugi aru saada, kust rada täpselt kulgeb. See lõik hooldati ja tallati veelkord üle, kuid kuna lasteaia osad rühmad käivad alal mängimas, jäi olukord endiseks. Vestluses ekspertidega jõuti kokkuleppele, et raja otsimine on sobilik ja loomulik avastusretke osa, lisab sellesse põnevust ja seega muid meetmeid raja eristamiseks ei rakendatud.

Sõimerühma lapsed suutsid ilma ülemäärase füüsilise pingutuseta kogu raja läbida, kuid töö autor täheldas, et lapsed oleksid tahtnud täiskasvanu suunamisel rohkem uurida ja avastada. Sellest tehti järeldus, et sõimerühma lastega peaks õpperada läbima ühe või kahe punkti kaupa, et võimaldada lastel rahulikus tempos maailma avastada. Tehtud järeldust toetab ka Käis (1989), kes pidas väga tähtsaks anda lastele uurimiseks küllaldaselt aega.

Kuidas said hakkama suuremad lapsed, selgus laste ja õpetajatega läbi viidud intervjuudest. Intervjuude abil kogutud tulemused ja arutelu tuuakse välja uurimisküsimuste kaupa. Esitatud tekstinäidetes on lapsed tähistatud Ln, kus n tähistab üht kindlat last, ja eksperdid tähistatud ÕPn, kus n tähistab üht kindlat eksperti. Tähistust kasutatakse osalenute anonüümsuse tagamiseks, mida nõuab teadustöö eetika (Teadustöö eetika, 2008).

1. *Milline on eksperthinnang abimaterjalide ja õpperaja rakendusvõimaluste kohta?*
Neli eksperti kasutasid lastega õpperada läbides vaid paber kandjal abimaterjale, mis võib uurija arvates olla tingitud senisest digivahendite vähesest kasutamisest oma töös. Paberkandja peamiseks eeliseks loeti usaldusväärsus, kuid üks ekspert nimetas nende puudusena ebamugavat käsitlemist: „*Eelis on see, et ma saan ta iga kell lahti. ..., et ta ei vea mind alt, kui ma teda maha ei unusta, siis ta ei vea mind alt /ÕP5/.*“ „*No lihtsalt puuduseks on võibolla see, et teda on tülikas nagu noh ütleme, et kaasa võtta, et lappad jah /ÕP4/.*“

Kuigi enamus ekspertidest kasutas õpetaja abimaterjale paberkandjal, tehakse need kättesaadavaks ka digitaalselt lasteaia Eliis.ee keskkonnas.

Et õuesõpe õpperajal õnnestuks, tuleb õpetajal see hoolikalt ette valmistada (Brügge & Szczepanski, 2008; Tuuling et al., 2019). Uuringu tulemused näitasid, et kõik eksperdid olid

ühisel arvamusel, et koostatud abimaterjalid toetavad Lusti looduse õpperajal õuesõppe läbiviimist. Ekspertid avaldasid arvamust, et abimaterjalides olev rada läbiv oravapoiss Ossu ja erinevate loomade tegutsemisjälgede otsimine aitavad muuta õpperaja ühtseks tervikuks ning on abiks rajal õppekäigu läbiviimisel, olles kooskõlas riikliku õppekavaga (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008). Abimaterjalide olemasolu lihtsustab ekspertide sõnul õpetaja tööd sellega, et vähendab õpetajapoolset ettevalmistust õuesõppeks. Positiivsena toodi välja, et materjalid pakuvad õpetajale võimaluse valida, milliseid lisategevusi lastega teha: „*Nad toetasid ja siis kui neid ei oleks, siis peaks rühma õpetaja. Näiteks tahab sinna välja vaatama minna, siis pean mina kõik nagu selle valmistama ette need mängud, avastamised, aga nüüd on see materjal /.../ kohendan ainult võib olla seal vastavalt vanusele. Nii nooremale, nii vanemale / ÕP4/.*“

Puudusena nimetas üks ekspert ebaselget raja kaarti, mille järgi oli olnud raske orienteeruda. Uuriija hinnangul võis olukorda mõjutada asjaolu, et sel ajal kui rühmad õpperada ja abimaterjale katsetamas käisid, ei olnud veel õpperaja alguspunkti tahvlit ega õpperaja tähise poste paigutatud. Olid küll olemas puude külge riputatud raja tähise pildid kiletaskus, kuid ilmselt ei olnud neid hästi kaugelt näha. Kahe teise rühma õpetajate sõnul pidid nad lapsi ohjeldama, et ise mitte maha jääda. Lapsed ja ka õpetajad said õpperaja kaardist piisavalt hästi aru ning nende jaoks see raskusi ei valmistanud. Ülejäänud kolm eksperti raja kaarti eraldi abimaterjalidest rääkides välja ei toonud. Nagu oli planeeritud, paigaldati kevadel õpperaja algusesse suurel tahvilil õpperaja kaart. Selle järgi saavad õpetajad ja lapsed vaadata, mis pidi raja kaart kätte võtta ning kus mingi punkt asub.

Ekspertide hinnangul on seitse punkti õpperajal õuesõppepäevaks lasteaia lapsele sobilik kogus. Nelja õpetaja arvates ei pea kõiki punkte läbima ühe korraga, vaid saab jagada nädala peale. Nad tõid positiivsena välja, et õpetaja saab ise vastavalt vajadusele tegevuste mahtu korrigeerida, mis tundus nende õpetajate jaoks oluline olevat, kuna seda rõhutati intervjuude käigus mitme küsimuse juures. Eelnevast võib järeldada, et eksperdid pidasid siiski õpperaja seitset punkti ühe korraga läbimiseks liiga paljuks, nii nagu uurija ise seda sõimerühma lastega koges. Et aga võimaldada väiksematele lastele vaatlusteks piisavalt aega nagu seda on soovitanud Käis (1989), saab õpetaja nendega õpperaja läbida näiteks nädala jooksul. Sama saab teha ka suuremate lastega, kui õpetaja tunneb, et lapsed ei suuda keskenduda ja väsivad ära. See võib olla kokkuvõttes isegi tulemuslikum, sest mitmed uuringud on tõestanud, et pikemaajalisemad õuesõppeprogrammid on efektiivsemad (Braun & Dierkes, 2017; Faskunger et al., 2018).

Tegevuspunktide paigutuse kohta töid kaks eksperti välja, et kuna loodus on pidevas muutumises, siis võib tekkida olukord, kus mingil hetkel käsitletavat objekti enam vastavas punktis ei ole ja peab veidi laiemalt punkti ümbruses liikuma, et loomade tegutsemisjälgi leida. Mitmete autorite (Brügge & Szczepanski, 2008; Käis, 1989) soovitusel peaks õpetaja õuesõppe ajal vaatlema koos lastega ning vajadusel olulisele tähelepanu pöörama. Sellest tulenevalt on töö autor arvamusel, et õpetaja peaks aitama lastel mõista, et loodus on pidevas muutumises ja alati ei leia loomade tegutsemisjälgi samast kohast. Neli eksperti olid arvamusel, et õpperaja tegevuspunktide paigutus on sobilik, võimaldades lastel liikuda ja avastada: „*Ta oli, no oli vahemaa, nad said kõndida. ..., aga et nad said isegi nagu noh joosta ka / ÕP3/.*“ „*Samal ajal kui nad kõndisid, nad märkasid ka muid asju mitte ainult seda, mis on nüüd selle tegevuspunkti juures, vaid selle vahemaa peal minnes ka nüüd. Et ei ole ainult, et need on seal punktis / ÕP4/.*“

Erinevad uurimused on välja toonud, et üheks takistuseks õuesõppe rakendamisel peavad õpetajad ohtlikku keskkonda, kartes laste turvalisuse pärast (Davies & Hamilton, 2018; Tuuling et al., 2019). Sellest tulenevalt peeti vajalikuks küsida ekspertidelt, kui ohtuks või ohtlikuks nad uuendatud õpperada peavad. Viis eksperti kirjeldasid, et lapsed said raja läbimisega hästi hakkama ning nelja eksperdi hinnangul see ülemäärast füüsilist pingutust nendelt ei nõudnud. Samuti ei tekkinud ekspertide sõnul ühtegi ohtlikku olukorda. Nad töid välja, et laps peabki õppima metsas liikuma ja oskama ohte ette näha. Väikese valimi tõttu üldistusi teha ei saa. Uuriija hinnangul võis ekspertide seisukohta mõjutada aastaaeg. Suvel, mil erinevad loomad aktiivselt tegutsevad, võib õpetajate arvamus olla hoopis vastupidine.

Ettepanekuid õpperaja täiustamiseks esitati mitmeid. Kaks eksperti arvasid, et kitse söödasõim peaks olema rohkem metsa all selle punkti lähedal, kus kitse tegutsemisjälgi otsitakse. Kuna autori arvates on soovitus mõistlik, viidi söödasõim õpperaja vastavale punktile lähemale. Kaks õpetajat arvasid, et õpperaja tähised oleks võinud olla informatiivsemad. Üks neist õpetajatest pakkus lahenduseks lisainfo panna lamineerituna raja tähise postide külge, et lapsed ise saaksid sealt loomade jälgi ja muud vaadata. Uuriija on eksperdiga samal arvamusel ja peab vajalikuks esimesel võimalusel paigaldada lisainfo õpperaja tähistele külge, sest vastavalt Eilarti (1986) definitsioonile peaks õpperada olema varustatud kättesaadava informatsiooniga. Üks ekspertidest tõi välja, et kõiki lisategevustes olevaid mängu ei saa mängida nendes punktides, kus nad abimaterjalide järgi mängida mõeldud on. Samuti võiks selle eksperdi arvates rada olla kindlam, mis tähendab, et rada oleks lai ja näiteks kaetud terves ulatuses multšiga. Ülejäänud viis eksperti pooldasid looduslikku rada: „*Noh, lastel ei pea kõik nii lihtne olema, et ta peabki oskama orienteeruda*

seal metsas ka, et no kust kaudu me siis nüüd lähme, eks ju. Kas me kõnnime kõrvuti? Saame kõndida? Ei saa ju? Lähme ikka hanereas /ÕP1/.“

Eilart (1986) on öelnud, et õpperada kulgeb mööda põllu ääri, metsa sihte, -teid ja -radu, kuid teedeta kohtadesse tallatakse kitsad jalgrajad. Töö autori hinnangul rikub sellisel toimetamine loodust minimaalselt, millest tulenevalt õpperada hooldati ja tallati vaid veidi laiemaks kui ta oli ja selleks, et lapsed õpiksid looduses võimalikke ohte hindama ning vältima, ei kaetud rada multši ega millegi muuga.

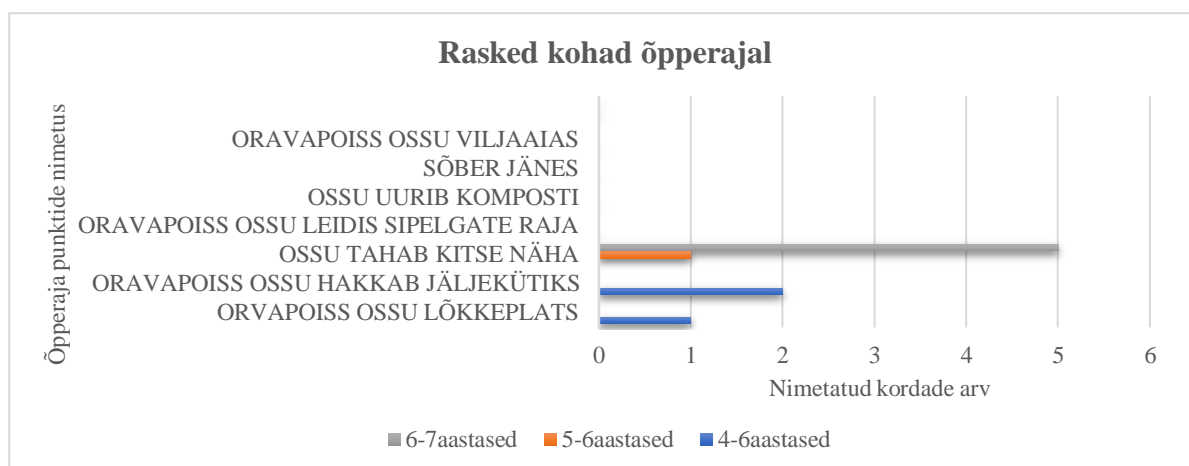
Õpperaja läbimine lastega tekitas ekspertides erinevaid tundeid. Neli eksperti tundsid end hästi ning neist üks arvas, et võiks soovitada kolleegidele jagada lapsed arengutaseme järgi ja läbida rada väiksema laste grupiga, et õpetajana paremini iga lapseni jõuda. Üks kuuest ekspertist tunnistas, et oli väsinud ja teine ootas, millal rada läbi saab: „*Päris väsinud ja lapsed ka. Siis ma peaks ütleva, et seda oli palju, aga nad on koolieelikud ja noh nendele ei ole seda palju /ÕP5/.“*

Eelnevast võib järeldada, et õpperada ei olnud füüsilises mõttes raske läbida, vaid lapsi on õues raskem hoomata kui toas. Seda peetakse ka üheks oluliseks põhjuseks, miks õpetajad õuesõpet ei soovi rakendada (Käis, 2018; Tuuling et al., 2019).

2. Mida arvavad lapsed õpperaja läbitavuse kohta ja kas tegevused õpperajal on laste jaoks huvitavad?

Lapsed nimetasid õpperaja raskete kohtadena kolme raja punkti (Joonis 2) või teekonda selleni. 5-6- ja 6-7aastastele lastele pakkus kõige rohkem väljakutset kolmandasse punkti viiv laudtee, mis on kitsas ja vihmase ilmaga libe. 4-6aastaste laste grupp nimetas õpperaja raskete kohtadena esimest ja teist punkti. Nad kirjeldasid, et seal olid puud maha langenud ja neist oli raske üle ronida ning üks lastest vajab selleks kaaslase abi. Hoolimata väsimusest olid lapsed lasteaeda tagasi jõudes siiski heas tujus: „*Jumala rõõmus tuju. Seal me saime kõik teada ja nii palju tarkust kõikidel ja mul oli selle üle nii hea tunne /L31/.“ „Et seal oli, sest seal sai, et käia metsas jalutamas ja mänges mängimas /L2/.“*

Viis eksperti laste poolt rasketena nimetatud kohti ohtudena välja ei toonud, kuigi tihti näevad õpetajad neid just vigastusi põhjustavatena (Davies & Hamilton, 2018). Ka uurija enda kogemused näitasid, et sõimerühma lapsed suudavad raja läbida. Seega võib järeldada, et lapsed tulid rajal kenasti toime ja õpperada on laste jaoks läbitav. Uurija on seisukohal, et uuendatud õpperada toetab oskust tasandamata maapinnal liikuda, mida on õuesõppe positiivse küljena välja toonud ka Brügge ja Szczepanski (2008) oma raamatus „Õuesõpe“.

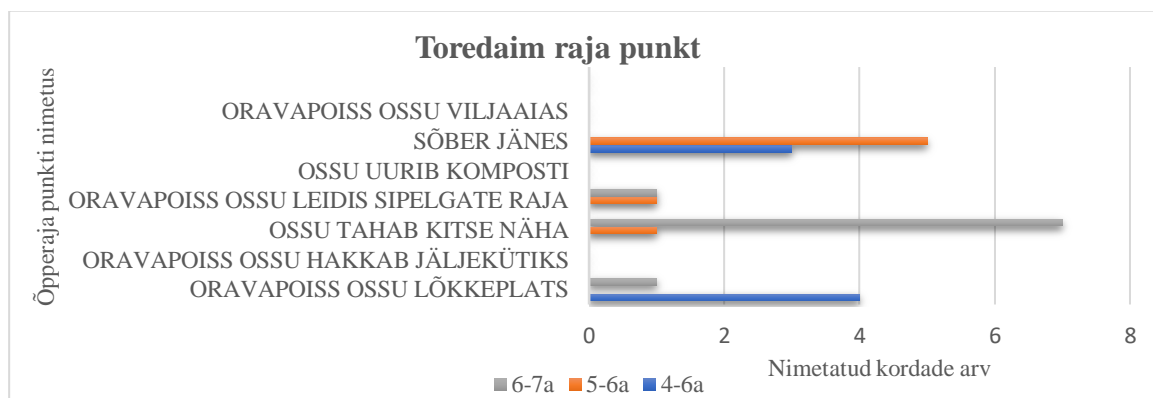

Joonis 2. Laste hinnangul rasked kohad õpperajal.

Toredaima raja punktina nimetati erinevaid kohti (Joonis 3), kuid kordagi ei nimetatud raja viimast punkti „Oravapoiss Ossu viljaaias“. 6-7aastastele lastele meeldis kõige rohkem õpperaja punkt „Ossu tahab kitse näha“ selle vahvate tegevuste pärast: „*Seal meeldis mäng eriti. Too oli väga lahe. Ja üks asi veel, et seal olid nii ägedad tegevused./ L31/*“.

5-6aastased lapsed kirjeldasid kõige toredama raja punktina „Sõber jänes“ punkti, kuid oma arvamuse põhjendamisega olid lapsed napolisõnalised ja ütlesid vaid, et neile meeldis seal mängida. 4-6aastaste laste hinnangul oli kõige toredam koht õpperajal „Oravapoiss Ossu lõkkeplats“ ja põhjenduseks toodi taas mängitud vahva mäng: „*Sest siis me mängisime sellist mängu, et me pidime käbisi tooma, et ühte kohta kuusepuu käbisi ja teise kohta männi. / L7/*“

Peamiseks põhjuseks, miks üks või teine õpperaja punkt lastele meeldis, nimetati selles mängitud mängu, mis toetab Hispaanias läbi viidud uuringu tulemusel tehtud soovitus pakkuda lasteaias õpet õues läbi mängude (Muela et al., 2019).

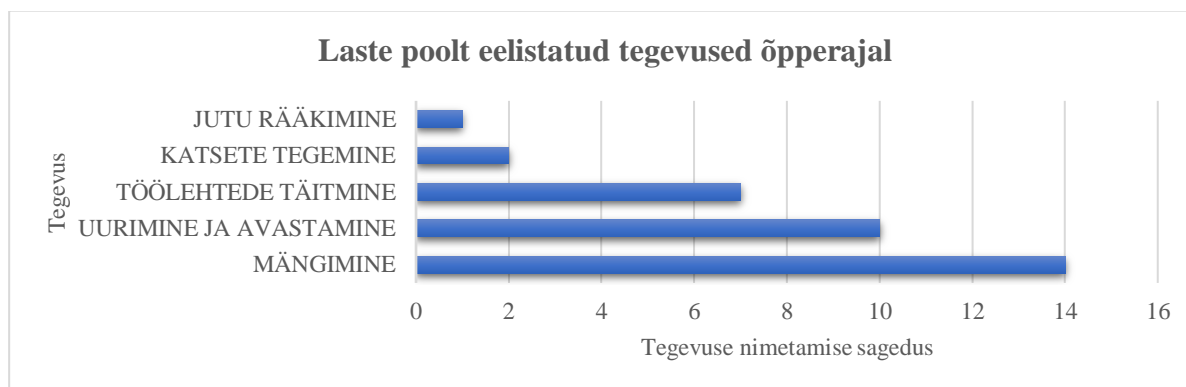
Joonis 3. Laste arvates toredaim punkt õpperajal.

Lähtudes riiklikust õppekavast (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008) kaasata lapsi planeerimisse ning lähtudes lapsest ja tingimusest, et laps õpib kui asi teda huvitab (Käis, 1989), küsiti õpperada läbinud lastelt, millised tegevused neile rajal meeldisid ja milliseid tegevusi nad edaspidi rohkem sooviks teha. Kuigi lapsed olid eelnevalt raja punkte hinnates nimetanud meeldinud tegevustena mängu, töid lapsed huvitavate tegevustena veel välja loomade tegutsemisjälgede otsimise, sipelgate uurimise ja kompostkasti juures orava kirja leidmise. 4-6aastaste laste jaoks oli huvitav ka õpetaja jutt, sest saadi teada palju põnevat loomade tegutsemisjälgede kohta: „*See, et orav sööb käbist ainult seemneid. / L2/*“ „*Et kui ei ole lumi maas, et siis saad kitse aru, et kits on olnud metsas, kui on pabulad. / L3/*“

Igavaid tegevusi oskasid välja tuua 6-7aastased lapsed nimetades sellistena olukordi, kus tegevuse eesmärki ei suudetud saavutada või aastaajast tingituna ei õnnestunud neil näha ja uurida nii palju kui nad oleksid soovinud: „*Rähni tegevuste otsimine, sest ma ei leidnud midagi peale ühe. / L37/*“ „*Mul oli igav see, et ma ei saanud sipelgaid uurida, sest sipelgad olid talveunes. / L34/*“

Lastelt küsiti, milliseid tegevusi nad sooviksid õpperajal rohkem teha (Joonis 4). Siin langesid ekspertide ja laste arusaamad sellest, mis lastele enim meeldis ja laste soovid kokku. Nimetati mängu ja tegevusi, kus lapsed said ise avastada ja tegutseda: „*Mulle meeldivad siuksed, kus peab mingi asja otsima. Nagu näiteks orava näritud käbi või midagi. / L32/*“

Sellest lähtuvalt ja lisaks tuginedes mitmete allikate soovitudele (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008; Käis, 2018; Vogt et al., 2018), lisati abimaterjalidesse iga vaatluspunkti juurde vähemalt ühe õppemängu juhised.

Joonis 4. Tegevused, mida lapsed õpperajal rohkem sooviksid teha.

3. Milliseid muudatusi peaks ekspertide ja töö autori arvates abimaterjalides tegema, et nendes sisalduvad tegevused oleksid jõukohased õpperada läbivate laste jaoks?

Kõik kuus eksperti kinnitasid, et abimaterjalides seatud eesmärgid on kooskõlas riikliku õppekavaga (2008) ning abimaterjalides kirjeldatud tegevustega on need ka täidetavad. Davies ja Hamilton (2018) on oma uurimuses välja toonud, et õpetajad ei soovi rakendada õuesõpet just selle tõttu, et õuetegevuste puhul on raske hinnata, kas tegevusele seatud eesmärgid said täidetud. Kuigi väikese valimi tõttu üldistada ei saa, võib siinkohal töö autori arvates olla seos õpetaja ettevalmistusega õuesõppeks. Uuringu käigus võisid eksperdid pöörata tähelepanu abimaterjalide hindamisele (sealhulgas eesmärkidele) rohkem kui tavapäraselt õppetegevusi planeerides. Samas tõi üks ekspert välja, et mitte kunagi ei saa ühegi tegevusega kõikide laste puhul eesmärgid samaväärselt täidetud. Kahe eksperdi hinnangul valmistas lastele õpperajal raskusi tegevustele keskendumine ja õpetaja kuulamine. Ülejäänud nelja eksperdi sõnul pidid lapsed küll pingutama, aga said kõigega hakkama, sest nende jaoks olid tegevused rajal huvitavad. Ekspertide sõnul meeldisid lastele tegevused, kus nad said aktiivselt liikuda, avastada ja katsetada: „*No neile meeldisid kõik sellised tegevused, kus nad said ise midagi teha. Ega nad niisama kuulata ei taha, see on nende jaoks tüütu, aga jah seda oli äge vaadata, kui nad ise leidsid midagi põnevat ja said teistele näidata ja no mängud / ÕP4!*“

Tulemustest võib järeldada, et kuigi laste jaoks oli raske õpetaja jutule keskendumine, saadi kõigega hakkama. Ekspertide arvates on abimaterjalides vajalik lisategevuste olemasolu, millest tulenevalt ei eemaldatud abimaterjalidest ühtegi mängu ega muud lisategevust. Samuti ei muudetud tegevuste raskusastet, sest seda saavad ekspertide sõnul lähtuvalt laste arengutasemest õpetajad ise teha.

Kokkuvõtteks. Lõputöö eesmärk oli uuendada Lusti lasteaia õpperada, töötada välja õpetaja abimaterjal õpperaja läbimiseks ja viia läbi tegevusuuring abimaterjalide sobivuse hindamiseks, et soodustada Lusti lasteaia õuesõppe rakendamist. Tegevusuuringu käigus täiustati loodud abimaterjale ja uuendati unustusse vajunud õpperada. Õpperaja algusesse paigaldati suur tahvel raja kaardiga, õpperaja vaatluspunktid tähistati pilditahvlitega ning rada puhastati okstest ja tallati. Uurija kogemusest, ekspertide tagasisidest ja laste arvamusest lähtudes on õpperada võimalik kasutada igas vanuses lasteaia lastega, ning see pakub võimalust rohkelt liikuda. Ekspertide hinnangul aitavad abimaterjalid muuta õpperaja ühtseks tervikuks ning on õpetajale õpperajal õuesõppe rakendamisel suureks abiks. Ekspertide sõnul on koostatud õpetaja abimaterjalid vastavuses riikliku õppekavaga (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008) ja kohandatavad kõikidele vanusastmetele lasteaia. Laste tagasiside põhjal lisati abimaterjalidesse iga õpperaja punkti juurde üks õppemäng.

Käesoleva töö piiranguks on väike valim, mille tõttu tulemusi üldistada ei saa. Valimisse kuulus Lusti lasteaia õpetajatest vaid 66,7%, mis on veidi üle poole ja mille alusel ei saa teha oletusi, et koostatud abimaterjalid kõikidele selle lasteaia õpetajatele sobivad. Samuti võib piiranguks olla uurija seotus osalenud ekspertidega, mis võis mõjutada ekspertide poolt antud tagasisidet ja seeläbi kogutud andmete objektiivsust. Grupiintervjuudes lastega võisid lapsed küsimustele vastata selle järgi, kuidas kaaslane vastas. Lisaks sellele võis ühe lastegrupi intervjuu vastuste objektiivsust mõjutada laste oma õpetaja kohal viibimine intervjuu ajal.

Bakalaureusetöö praktiliseks väärtuseks on uuendatud õpperada Lusti lasteaia vahetus läheduses asuvas metsas ja sellel õpperajal kasutamiseks välja töötatud metoodiline abimaterjal õpetajale. Lisaks lasteaiale saavad õpperada kasutada kohaliku kooli algklasside õpetajad õppekäikudeks lastega ja kohalikud lapsed iseseisvalt uudistamiseks. Kuna lasteaial puudub oma koduleht, pannakse abimaterjalid lasteaia Eliis.ee keskkonda. Abimaterjalides käsitletavat teemat on seotud loomade tegutsemisjälgedega otsimisega ning kui välja arvata kompostkasti osa, võiks abimaterjalid olla rakendatavad teistel looduse õpperadadel.

Lasteaedadele õpperadasid ja abimaterjale on üliõpilased lõputööde raames teinud palju. Eesmärgiks on üldjoontes laste kehalise aktiivsuse tõstmine, keskkonnahoidliku mõtteviisi kujundamine, looduse tundma õppimine, õuesõppe soodustamine jne. Erilist tähelepanu pole aga pööratud sellele, kas ja kui palju tegelikult loodud õpperadasid ja nende läbimiseks koostatud abimaterjale nende lasteaedade õpetajad kasutavad ning kas loodud õpperajad ja abimaterjalid on täitnud oma eesmärgi? Kas on tarvis rakendada teistsuguseid meetodeid või on loodud õpperadade ja abimaterjalide tõhusus ilmselge? Need on küsimused, mida tuleks edaspidi uurida alushariduse kvaliteedi parandamise eesmärgil.

Tänuõnad

Soovin tänada uurimuses osalenud eksperte ja lapsi kogu vaeva ning väärtusliku tagasiside eest. Samuti tänan oma juhendajat ja Lusti lasteaia toetavat juhtkonda, kolleege ning lastevanemaid, kes aitasid kaasa õpperaja uuendamisele panustades nõu ja jõuga.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kadri Vaiksalu /allkirjastatud digitaalselt/ 17.05.2021

Kasutatud allikad

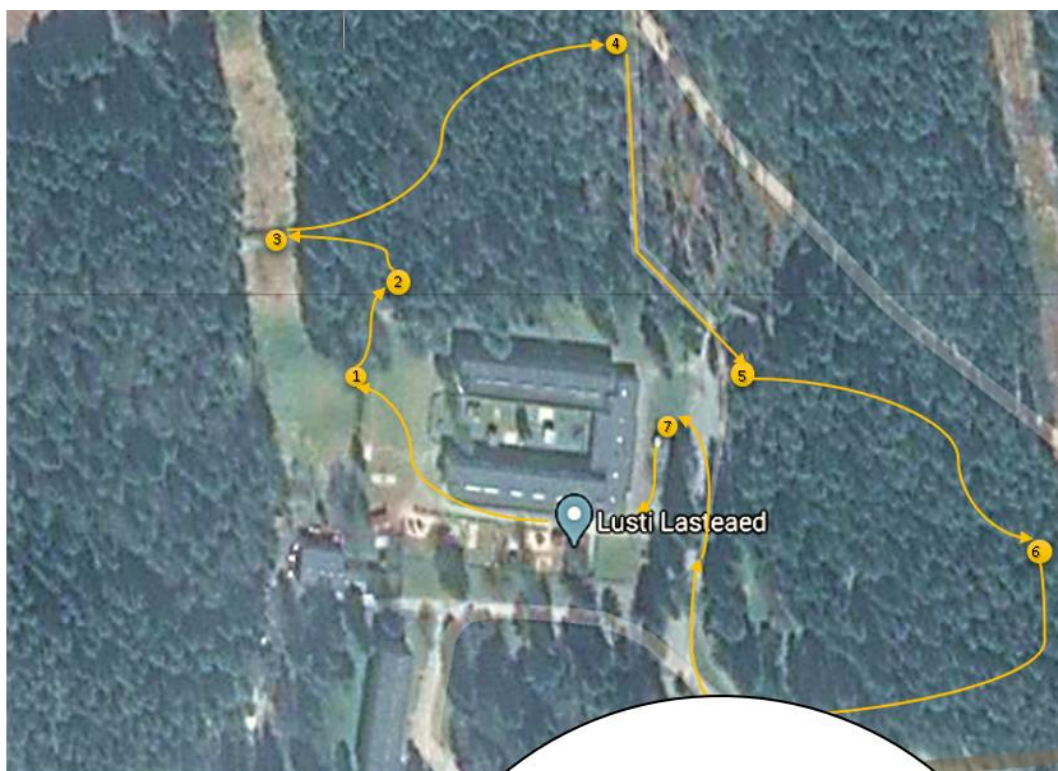
- Alumäe, T., Tilk, O., & Asadullah. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. *Human Language Technologies – The Baltic Perspective*, 307, 1–8.
- Braun, T., & Dierkes, P. (2017). Connecting students to nature – how intensity of nature experience and student age influence the success of outdoor education programs. *Environmental Education Research*, 23, 937–949.
- Brügge, B., & Szczepanski, A. (2008). Pedagoogika ja juhtimine. B. Brügge, M. Glanz, & K. Sandell (Toim), *Õuesõpe* (lk 27–55). Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Carson, V., Lee, E.-Y., Hewitt, L., Jennings, C., Hunter, S., Kuzik, N., Stearns, J.A., Unrau, S.P., Poitras, V.J., Gray, C., Adamo, K.B., Janssen, I., Okely, A.D., Spence, J.C., Timmons, B.W., Sampson, M., Tremblay, M. S. (2017). Systematic review of the relationships between physical activity and health indicators in the early years (0-4 years). *BMC Public Health*, 17, 854.
- Coates, J. K., & Pimlott-Wilson, H. (2019). Learning while playing: Children’s Forest School experiences in the UK. *British Educational Research Journal*, 45, 21–40.
- Dahlgren, L. O., & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Davies, R., & Hamilton, P. (2018). Assessing learning in the early years’ outdoor classroom: Examining challenges in practice. *Education 3-13*, 46, 117–129.
- Eesti Keele Instituut. (2009). *Eesti keele seletav sõnaraamat*. Külastatud aadressil <http://www.keeleveeb.ee/>
- Eilart, J. (1986). *Looduse õpperajad*. Tallinn: Valgus.
- Faskunger, J., Szczepanski, A., & Åkerblom, P. (2018). *Teaching with the Sky as a Ceiling: A review of research about the significance of outdoor teaching for children’s learning in compulsory school*. Linköping University Electronic Press.
- Glanz, M., Grahn, P., & Hedberg, P. (2008). Asulalähedane õuesõpe. B. Brügge, M. Glantz, & K. Sandell (Toim), *Õuesõpe* (lk 171–191). Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Higgins, P., & Nicol, R. (2002). *Outdoor education: Authentic learning in the context of landscapes. Volume 2*. Sweden: Kinda Education Centre.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2007). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina.
- Hutton, J. S., Dudley, J., Horowitz-Kraus, T., DeWitt, T., & Holland, S. K. (2020). Associations Between Screen-Based Media Use and Brain White Matter Integrity in Preschool-Aged Children. *JAMA Pediatrics*, 174, e193869–e193869.

- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas* Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi teataja 1 2008, 23, 152*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Koolieelse lasteasutuse seadus. (2018). *Riigi Teataja 1 1999, 27, 387*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/128112017016>
- Käis, J. (1989). *Valik Johannes Käisi töid. Kodulugu, üldõpetus, loodusõpetus*. (F. Eisen, Toim). Tallin: Valgus.
- Käis, J. (1992). *Isetegevus ja individuaalne tööviis* (2. tr; F. Eisen, Toim). Tallinn: Koolibri.
- Käis, J. (1996). *Kooli-raamat* (F. Eisen, Toim). Tartu: Ilmamaa.
- Käis, J. (2018). *Õpetuse alused ja teed*. Tartu: Kirjastus Studium.
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). Intervjuu. *Tartu Ülikooli sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/intervjuu>
- Lusti lasteaia arengukava 2017-2019. (2017). *Antsla vald*.
- Lusti Lasteaia arengukava aastateks 2020-2026. (2020). *Antsla Vallavolikogu*. Külastatud aadressil https://antsla.kovtp.ee/documents/378714/1329422/Lusti+Lasteaia+arengukava_2020-2026.pdf/3c53e0d1-2b2c-4245-9ca5-dc74cd65c83f?version=1.0
- Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Tallinn: Archimedes.
- Muela, A., Larrea, I., Nekane, M., & Barandiaran, A. (2019). Improving the quality of preschool outdoor environments: Getting children involved. *European Early Childhood Education Research Journal, 27, 385–396*.
- Qcamap.org*. (s.a.). Salvestatud <https://www.qcamap.org/ui/home>
- Quennerstedt, M., Öhman, M., & Öhman, J. (2008). *Õuesõpe, tervis ja elukvaliteet*. B. Brügge, M. Glanz, & K. Sandell (Toim), *Õuesõpe* (lk 194–207). Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Robinson, T. N., Banda, J. A., Hale, L., Lu, A. S., Fleming-Milici, F., Calvert, S. L., & Wartella, E. (2017). Screen Media Exposure and Obesity in Children and Adolescents. *Pediatrics, 140, S97–S101*.
- Teadustöö eetika*. (2008). Külastatud aadressil <https://www.eetika.ee/et/teaduseetika/teadustoo>

- Tervise Arengu Instituut. (2018). *Uuring: Iga neljas 1. klassi laps on ülekaalus või rasvunud*.
Külastatud aadressil <https://www.tai.ee/et/instituut/pressile/uudised/4318-uuring-iga-neljas-1-klassi-laps-on-ulekaalus-voi-rasvunud>
- Tuuling, L. (2017). Õuesõppe rakendamine lasteaias. *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 115–151). Tartu: AS Atlex.
- Tuuling, L., Õun, T., & Ugaste, A. (2019). Teachers' opinions on utilizing outdoor learning in the preschools of Estonia. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 19, 358–370.
- Ulset, V., Vitaro, F., Brendgen, M., Bekkhus, M., & Borge, A. I. H. (2017). Time spent outdoors during preschool: Links with children's cognitive and behavioral development. *Journal of Environmental Psychology*, 52, 69–80.
- Vihman, M. (2016). *Maastikumäng kui õppevorm. Aktiiv- ja õuesõpe*. Tartu: AS Atlex.
- Virkus, S. (2016). *Intervjuu, vaatlus ja sisuanalüüs* [Õpiobjekt]. Külastatud aadressil https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/intervjuu_kavandamine_ja_l_biviimine.html
- Vogt, F., Hauser, B., Stebler, R., Rechsteiner, K., & Urech, C. (2018). Learning through play – pedagogy and learning outcomes in early childhood mathematics. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26, 589–603.
- What is outdoor adventure education? (s.a.). European Institute for Outdoor Adventure Education and Experiential Learning (EOE Network). Külastatud aadressil <https://www.eoe-network.eu/the-institute/>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Ülevaade haridussüsteemi välishindamisest 2017/2018. õppeaastal*. (2018). Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakond.
- Yildirim, G., & Özyilmaz Akamca, G. (2017). The Effect of Outdoor Learning Activities on the Development of Preschool Children. *South African Journal of Education*, 37.

Lisad

Lisa 1. Õpperaja kaart

RAJA PUNKTID

1. ORAVAPOISS OSSU LÖKKEPLATS
2. ORAVAPOISS OSSUHAKKAB JÄLJEKÜTIKS
3. OSSU TAHAB KITSE NÄHA
4. ORAVAPOISS OSSU LEIDIS SIPELGATE RAJA
5. OSSU UURIB KOMPOSTI
6. SÕBER JÄNES
7. ORAVAPOISS OSSU VILJAPUUIAS

SIIT ALGAB MEIE VAHVA
RETK,
RÕÕMU PAKUB IGA HETK!
SA HOOLEGA NÜÜD KÕIKE
KUULA
JA TEGUTSE SIIS HIMUGA.
ÜMBRUST HUVIGA SA JÄLGI.
KES ON ENDAST JÄTNUD
MÄRGI?
UURI, MIDA KÕIKE MÄRKAD,
MILLE VASTU HUVI TÄRKAB?
NÄITA ÜLES HOOLIVUST,
NII SÕBRAST KUI KA
LOODUSEST!

KOKKULEPPED ÕPPERAJAL

- KUULA
- MÄRKA
- TEGUTSE
- HOOLI

Pilt: Kadri Vaiksalu erakogu.

Lisa 2. Õpetaja juhend

Koostatud abimaterjal on loodud Antsla Lusti lasteaia looduse õpperajal kasutamiseks ja on õpetajale soovituslik. Abimaterjalid on koostatud põhimõttel, et nad oleksid arusaadavad, mis tähendab, et iga vaatluspunkti tegevuse juurde tuuakse välja eesmärgid, vahendid ja võimalikult täpne tegevuse juhend, milles on soovituslik tekst ja võimalikud küsimused õpetajale.

Õpperada asub Antsla Lusti lasteaia vahetus läheduses ja kulgeb peamiselt läbi metsa. Liigirikkas segametsas elavad näiteks oravad, rähnid, sipelgad ning kohata võib metskitsi. Suvisel ajal on selles metsas metsmaasikad, mustikad, pohlad ja sügisel mõned seened. Õpperada on loodud kasutamiseks 2-7 aastaste lastega, et pakkuda võimalust õpitavat vahetult kogeda ja kõikide meeltega tunnetada ning uusi teadmisi olemasolevatega seostada (Dahlgren & Szczepanski, 2006). Raja läbivaks teemaks on oravapoiss Ossu, kes armastab loomi ja luuletusi. Lapsed saavad osaleda oravapoiss Ossu avastusretkel, seal loomi otsida ja luuletusi lugeda. Erinevate vaatluspunktide tegevused ja mängud äratavad lastes huvi looduse vastu, pakuvad liikumisvõimalust ja aitavad paremini täita õppekava eesmäärke. Rada algab ja lõpeb ühes punktis looduse õpperaja tahvli juurest ning selle pikkuseks on umbes üks kilomeeter. Raja punktid on tähistatud pildiga postidega.

Õpperaja eesmärgid tulenevad koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008) 6-7aastase lapse arengu eeldatavatest tulemustest.

- „laps järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 12)
- „laps oskab teistega arvestada ja teha koostööd“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 14)
- „laps väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnasõbralikku mõtteviisi“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 17)
- „laps märkab nähtusi ja muutusi looduses“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 17)
- „laps väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ja ohutult“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 17)
- „laps tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008, para 23)

Õpperaja loomisel arvestati sellega, et rada ei peaks läbima ühe korraga, vaid seda saaks teha osade või teatud punktide kaupa ja lähtuti põhimõtetest:

- õues õppimise võimalus;
- erinevate valdkondade lõimimine;
- kodukoha looduse vaatlemine ja tundmaõppimine;
- tasandamata maapinnal liikumine.

Lisaks vaatlusele, mis on õpperaja üks peamisi tegevusi, planeeriti punktidesse vaatlusteemadega lõimitud liikumis- ja õppemänge. Soovitusliku õpetaja abimaterjali koostamisel tugineti sellele, mida kodukoha loodus meile pakub ja tegevused lõimiti erinevate valdkondade sisuga, arvestades mängu tähtsust.

Kokkulepped õpperajal sõnastati nelja märksõnana, et need lastele paremini meelde jääks

- Kuula – selleks, et kuulda looduse hääli, õpetaja või kaaslaste juttu, peab olema vaikselt. Siis ei häiri me ka loomi, kelle koduks mets on.
- Märka – märka loodust ja muutusi selles. Pane tähele, mis toimub sinu ümber, mida või keda huvitavat näed.
- Tegutse – olles aktiivne uurija, võid sa avastada uskumatuid asju!
- Hooli – hooli oma kodukoha loodusest ja samuti oma kaaslastest (ka õpetaja on sinu kaaslane). Kõik, mille sa endaga metsa kaasa tood, võtad metsast ära minnes endaga kaasa.

Kokkulepped looduse õpperajal käitumiseks on lühidalt kirjas raja esimeses punktis oleval tahvlil, kust neid enne avastusretkele minekut vaadata ja hiljem ka meelde tuletada saab.

Vaatluspunktide nimetused ja tegevuste kirjeldused

1. Oravapoiss Ossu lõkkeplats (Lisa 2.1) - selles punktis asub lõkkeplats, kus tulease on piiratud kividega ja selle ümber on pingid. See punkt on õpperaja algus, kus õpetaja loeb või jutustab loo oravapoiss Ossust (Lisa 2.1.1). Tehakse tutvust oravaga ja lepitakse lastega kokku käitumine õpperajal. Kokkulepete meelespidamise hõlbustamiseks on oravapoeg Ossu lastele luuletuse välja mõelnud, mida nüüd koos õpitakse.
2. Oravapoiss Ossu hakkab jäljekütiks (Lisa 2.2) – selles punktis on oravate tegutsemise meelispaik, rähni tegutsemisjälgedega kõrgem känd ja surnud puud. Siin saavad lapsed teada, mida tähendab tegutsemisjalg. Otsitakse loomade tegutsemisjälgi ja täidetakse tööleht.

3. Ossu tahab kitse näha (Lisa 2.3) – selles punktis on heinane märgala. Siin kasvab kõrrelisi, lõikheinalisi, mõned pajud ja sookased. Märgala äärealal on võimalus vaadelda ja uurida samblaid ning samblikke. Märgalast üle saab liikuda mööda laudteed. Läheduses on metskitsede talvine söödakoht, võimalus kohata metskitse. Uuritakse seda raja punkti ja otsitakse metskitsede tegutsemisjälgi. Räägitakse metskitsedest ja mängitakse metskitsede mängu.
4. Oravapoiss Ossu leidis sipelgate raja (Lisa 2.4) – selles punktis asub kuuse kõrval päikesepoolsel küljel sipelgapesa. Sipelgapesast hargnevad sipelgate rajad. Tutvutakse sipelgatega, täidetakse vaatlusleht ja mängitakse ühte mängu.
5. Ossu uurib komposti (Lisa 2.5) – selles raja punktis asub kompostkast, mille üks külg on läbipaistvast materjalist, et lapsed saaksid sealset protsessi ning selles tegutsevaid olendeid jälgida. Siin punktis leiavad lapsed oravapoiss Ossu kirja, millest saavad teada, kuidas sipelgapesa saab olla aastaringi soe ja mida ei tohi kompostikasti panna. Kirjas palub Ossu lastel uurida komposti elanikke ja täita vaatlusleht.
6. Sõber jänes (Lisa 2.6) - selles punktis on okaspuud, väikesed kuused, mille all jänesel on hea end peita ning läheduses lehtpuud, mille koort jänused söövad. Märgata võib jänese väljaheiteid. Siin räägitakse jänestest ja nende toitumisest, mängitakse mängu selgitamaks lastele mõiste „kaitsevärvi“ tähendust.
7. Oravapoiss Ossu viljapuuaias (Lisa 2.7)- see raja punkt asub lasteaia sisehoovis. Siin kasvavad viljapuud, mida lapsed saavad aastaringselt vaadelda ning nende vilju maitsta. Uuritakse, millised elusolendid viljapuuaias elavad ja täidetakse tööleht.

Eelnevad tegevused

Enne õpperajale minemist tuleb tahvelarvutisse alla laadida õpetaja abimaterjalid, et neid rajal ilma võrguühendusega kasutada saaks. Printida vajalikud töölehed vastavalt laste arvule ning komplekteerida need kasutusjärjekorras kirjutusalustele, et metsas ei tekiks üleliigset segadust. Viia kompostkasti juurde oravapoiss Ossu kiri (Lisa 2.4.1). Pakkida kaasa vajaminevad vahendid.

Vahendid

1. punkt:

- Muinasjutt „Oravapoiss Ossu avastusretk“ (Lisa 2.1.1)
- Orava pildid (Lisa 2.1.2 ja 2.1.3).
- Soovi korral töölehed (Lisa 2.1.4 ja 2.1.5)

2. punkt:

- „Loomade toitumisjäljed“ (Kalamees-Pani, K., Tamm, A., & Runnel, V. (2011). *Imetajate jäljed*. Tartu: Tartu Ülikooli Loodusmuuseum.)

- Luubid
- Kirjutusalused ja kirjutusvahendid
- Töölehed (Lisa 2.2.1 ja Lisa 2.2.2)
- Rähni pilt (Lisa 2.2.3)

3. punkt:

- „Loomade toitumisjäljed“ (Kalamees-Pani, K., Tamm, A., & Runnel, V. (2011). *Loomade toitumisjäljed*. Tartu: Tartu Ülikooli Loodusmuuseum.)

- „Imetajate jäljed“ (Kalamees-Pani, K., Tamm, A., & Runnel, V. (2011). *Imetajate jäljed*. Tartu: Tartu Ülikooli Loodusmuuseum.)

- Väikesed paberilehed ja pliiatsid vastavalt laste arvule
- Pilt sokust talvel (Lisa 2.3.1)
- Pilt sokust suvel (Lisa 2.3.2)

4. punkt:

- Luubid
- Töölehed (Lisa 2.4.1)
- Kirjutusalused ja kirjutusvahendid
- Rätikud silmade kinni sidumiseks 2/3 laste arvu jagu

5. punkt:

- Oravapoiss Ossu kiri (Lisa 2.5.1)
- Luubid
- Kirjutusalused ja kirjutusvahendid
- Töölehed (Lisa 2.5.2)

6. punkt:

- Erinevat värvi asjad/riidetükid selgitamaks lastele mõistet „kaitsevärv“. Asjad peavad olema loendatud, et üksi neist pärast metsa ei jääks. Üks asi peaks olema valge. Riidetükkide/asjade asemel võib kasutada palliks kortsutatud värvilisi pabereid.

7. punkt:

- Luubid
- Tööleht Elanikud (Lisa 2.7.1)
- Pliiatsid (võimalusel erinevad värvipliiatsid) ja kirjutusalused

Lisa 2.1. Esimene raja punkt „Oravapoiss Ossu lõkkeplats“

Valdkonnad

Mina ja keskkond, keel ja kõne

Eesmärgid

- Laps kirjeldab oravat ja tema toitumisharjumusi.
- Laps tutvub mõistega „segatoiduline“.
- Laps loeb koos teistega luuletust.

Vaatluspunkti kirjeldus

Selles punktis asub lõkkeplats, kus tulease on piiratud kividega ja selle ümber on pingid. See punkt on õpperaja algus, kus õpetaja loeb või jutustab loo oravapoiss Ossust (Lisa 2.1.1). Tehakse tutvust oravaga ja lepitakse lastega kokku käitumine õpperajal. Kokkulepete meelespidamise hõlbustamiseks on oravapoeg Ossu lastele luuletuse välja mõelnud, mida nüüd koos õpitakse.

Vahendid

Muinasjutt oravapoiss Ossust (Lisa 2.1.1).

Orava pildid (Lisa 2.1.2 ja 2.1.3).

Soovi korral töölehed (Lisa 2.1.4 ja 2.1.5).

Ettevalmistus

Õpetaja tutvub oravapoiss Ossu muinasjutuga.

Tegevused

Koos istutakse lõkkeplatsil olevatele pinkidele ja õpetaja loeb või jutustab lastele loo „Oravapoiss Ossu avastusretk“ (Lisa 2.1.1), mille järel alustab õpetaja arutelu.

Kas sina oled oravat näinud? Kas ka lasteaias metsas? Mis sa arvad, kas see võiski olla oravapoiss Ossu? Õpetaja näitab oravast pilti tahvelarvutist või lamineeritud kujul paber kandjal.

Tutvutakse oravaga, milleks on abiks pildid oravast ja suunavad küsimused:

- *Milline orav välja näeb?*
- *Milleks on oraval kiiiniseid vaja?*
- *Kus orav elada võiks?*
- *Mis sa arvad, mida orav süüa armastab?*
- *Mida võiks tähendada sõna „segatoiduline“?*
- *Kas orav magab talveund?*
- *Kust orav talvel toitu saab?*
- *Kust orava pojad tulevad?*

- *Millised oravapojad sündides on?*
- *Mida nad süüa võiks?*
- *Kes võivad olla orava vaenlased?*
- *Kuidas me oravat leida võime?*

Nüüd oleme oravapoiss Ossuga tuttavaks saanud. Ta kutsus meid endaga metsa saladusi avastama ja luuletusi lugema. Lapsed, kas teie tahate osaleda oravapoiss Ossu avastusretkel? Enne järgmise punkti edasi liikumist lepitakse lastega kokku reeglid õpperajal tegutsemiseks, millel on abiks oravapoiss Ossu luuletus.

Siit algab meie vahva retk,
rõõmu pakub iga hetk!

Sa hoolega nüüd kõike kuula
ja tegutse siis himuga.

Ümbrust huviga sa jälgi.

Kes on endast jätnud märgi?

Uuri, mida kõike märkad,
mille vastu huvi tärkab?

Näita üles hoolivust,

nii sõbrast kui ka loodusest! (Kadri Vaiksalu)

Koos arutletakse, mida luuletuse erinevad read tähendavad, et olla kindel, et kõik lapsed said sellest aru. Selline vestlus aitab lisaks aru saamisele kokkuleppeid paremini meelde jätta.

Võimalikud lisategevused

- Tööleht Orav (Lisa 2.1.4)
- Tööleht Labürint (Lisa 2.1.5)
- Mäng „Orava talvevarud“ (Kadri Vaiksalu)

Vahendid

Kotiriidest nõoriga kinni tõmmatavad kotid või korvikesed (sõltuvalt laste arvust, nt 24 last, siis 6tk), kivid, käbid, puulehed, puuoksad.

Ettevalmistus

Eelnevalt on räägitud oravatest ja sellest, mida nad söövad. Õpetaja paneb kottidesse/korvidesse nt käbid ja tõrud ning lisab sinna mõne kivi, puulehe või kuivanud oksa. Õpetaja jagab kujundlikult piiratud alasse kotid laiali põõsastesse, okste külge või samblasse nii, et laps võiks selle üles leides ise kätte saada (mitte liiga kõrgele).

Tegevus

Õpetaja jagab lapsed gruppidesse vastavalt sellele, mitu kotti ta on peitnud ja mitu last on kohal. Õpetaja räägib: *Väike orav on korjanud endale talveks toidutagavara. Kuna ta on veel üsna väike, palus oravaema meil üle vaadata, mida ta korjas ja kas kõik kotis olev sobib neile toiduks. Otsi üles orava toidukott ja vaata üle, mida ta kotti korjas. Need asjad, mida oravad ei söö, võta kotist välja ja pane omale taskusse.* Kui kõik lapsed on kotid üles leidnud ja hulgad sorteerinud, kogunetakse kokku vaatama, mida lapsed kotist välja jätsid ja mida mitte. Orava toidukotid riputatakse okste külge ühel puul, et õpetaja nad sealt hiljem ära saaks võtta.

- Mäng „Käbide võidujooks“ (Käbide võidujooks, s.a. järgi)

Vahendid

Kuuse- ja männi käbid.

Tegevus

Mängijad jaotatakse kahte või kolme võistkonda olenevalt laste arvust. Iga võistkond saab käbihunniku milles on segamini võrdsel arvul kuuse ja männi käbid (lisaülesandena võivad lapsed ise oma grupi jaoks käbid korjata nii, et iga laps korjab ühe kuuse ja ühe männi käbi). Võistkonnad peavad sorteerima kuuse ja männi käbid eraldi hunnikutesse, mis peaksid asetsema segahunnikust vähemalt 3 meetri kaugusel ja vastassuunas. Sorteerimise ajal on lapsed kolonnis, et vältida üksteisele otsa jooksmist. Sorteerimine käib ühe kaupa, mis tähendab, et enne järgmist käbi viima ei minda kui eelmise käbi viija on järgmisele käbiviijale käele plaksu teinud. Võidab meeskond, kes lõpetab esimesena sorteerimise. Kui mäng on läbi, vaadatakse kas käbid on õigesti sorteeritud.

Lisa 2.1.1. Oravapoiss Ossu avastusretk (Kadri Vaiksalu)

Lusti lasteaias metsas elas kord üks tore perekond. Orava isa, ema ja väike oravapoiss Ossu. Nad elasid ühe suure kase ladvas vanas varesepesas. Kui Ossu veel päris väike oli, vaatas ta iga päev kõrgelt pesast välja, kui tema ema ja isa toitu läksid otsima. Ta ootas neid alati ruttu tagasi, aga mõnikord tuli päris kaua oodata. Kui oravamamma ja oravapapa tagasi jõudsid, rääkisid nad Ossule vahvaid lugusid sellest, kuidas nad oma teekonnal erinevaid loomi kohtasid või kui oravamamma Ossut õhtul magama pani, luges ta unejutu asemel päeval kohatud loomast luuletuse. Mõnikord olid need luuletused naljakad, mõnikord õpetlikud ning mõnikord ka kurvad.

Kui oravapoiss suuremaks kasvas, hakkas ta ise pesast väljas maailma avastamas käima. Esimene kord, kui ta avastusretkele läks, leidis ta suure kuuse alt käbi. Oravapoiss Ossu hakkas käbi soomuseid ära naksama, et käbi seemneid kätte saada. Naksas ühe, naksas teise ja veel mitu-mitu soomust, aga ühtki seemet välja ei kukkunud. Oravapoiss mõtles, et no see asi küll õige olla ei saa. Uuris siis käbi lähemalt ja ütles: „Keegi on selle käbi seemned juba ära söönud. No kuidas siis nii! Kes siis nii sööb?“. Oravapoiss Ossu otsustas leida üles selle looma, kes niimoodi käbi seemneid sööb.

Vaevalt sai ta selle mõtte mõeldud, kui Ossule kukkus kuuse otsast samasugune räsitud käbi otse lagipähe. Ossu ehmatas veidi ja vaatas siis üles selles suunas, kust käbi tuli. Ei näinud ta kedagi. Läks teisele poole suurt kuuske ja vaatas üles. Seal oli suur kirju lind, kes kohe oma nokaga vastu puud hakkas toksima. Oravapoiss ei osanud muud mõelda, kui et huvitav, kas tal valus pole niimoodi peaga vastu puud toksida. Siis aga meenus talle oravamamma luuletus rähnist, kelle pea valutab. Ossu hõikas puu otsa: „Hei-hei rähn! Kas sina viskasid mind käbiga?“. Rähn jättis toksimise järele ja vaatas alla: „Tere jah! Ei mina sind küll ei visanud! Ma loodan, et see käbi, mille seemned ma ära sõin ja mille ma alla viskasin, sulle pähe ei kukkunud?“. Rähn laskus puud mööda allapoole oravapoisile lähemale, et paremini võõrast kuulda. Ossugi astus sammu lähemale ja vastas talle: „See käbi kukkus tõesti mulle pähe. Aga ei ole sellest midagi, ma tahtsingi näha, kes niimoodi käbi seemneid sööb. Saame tuttavaks, mina olen oravapoiss Ossu!“ „Tere Ossu! Mina olen rähn Riho. Kas hakkame sõpradeks?“, küsis rähn. „Muidugi!“, oli oravapoeg Ossu kohe nõus. Niimoodi saigi oravapoeg Ossu oma esimesel avastusretkel oma esimese sõbra.

Sellest ajast peale käib oravapoiss metsas rändamas, et avastada midagi uut ja leida loomi, et nende sõbraks saada. Oravamamma luuletused on talle avastustel abiks ja vahest mõtleb ta isegi oma uutest sõpradest mõne vahva luuletuse välja. Ossu kutsub kõiki lapsi endaga koos metsa selle saladusi avastama ja luuletusi lugema.

Lisa 2.1.2. Orav suvel

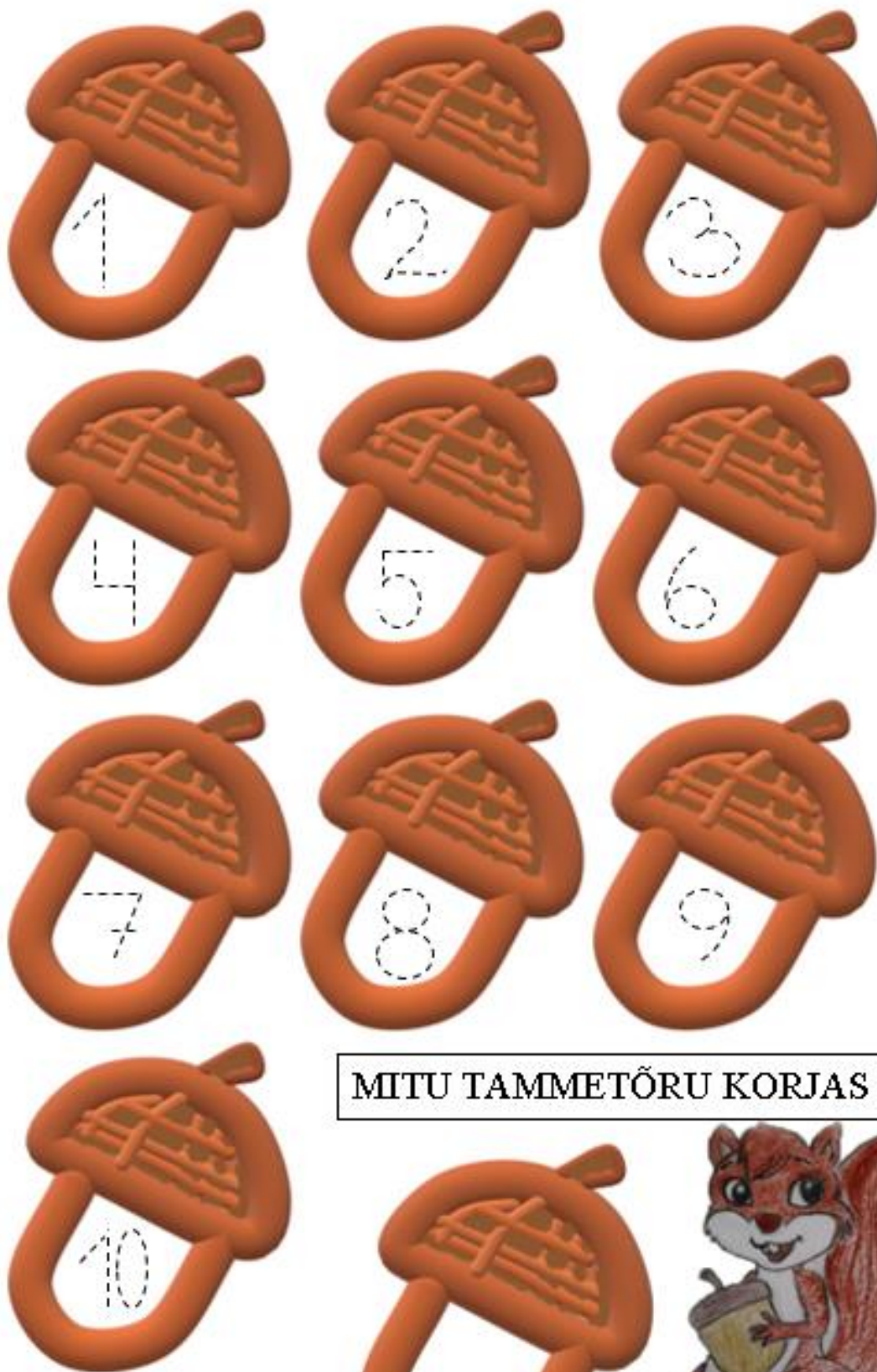
Foto: Cristo Pihlamäe erakogu.

Lisa 2.1.3. Orav talvel

Foto: Cristo Pihlamäe erakogu.

Lisa 2.1.4. Orav

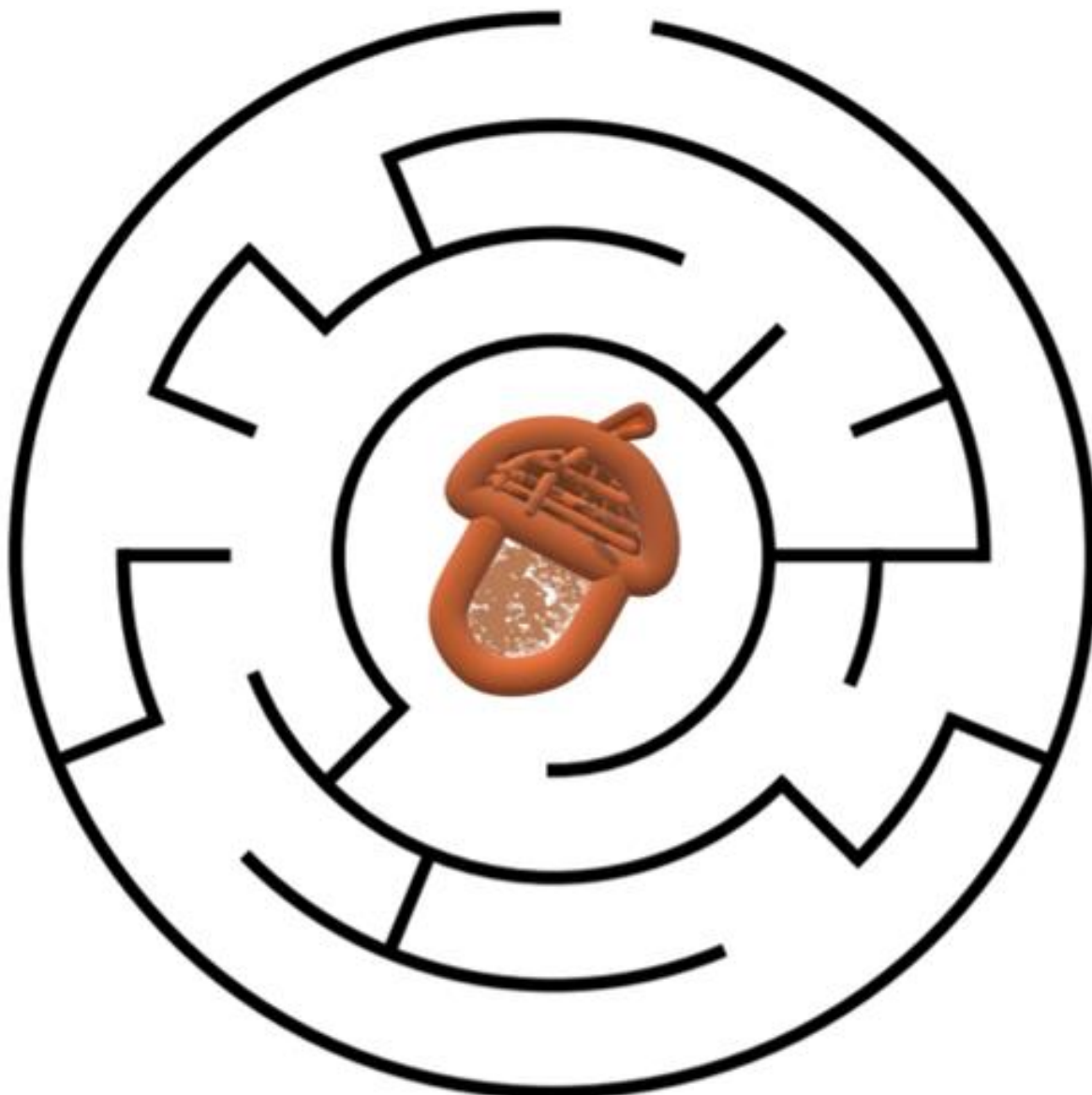

MITU TAMMETÕRU KORJAS ORAV?

Pildid: Kadri Vaiksalu erakogu.

Lisa 2.1.5. Labürint

AITA ORAVAPOISS
OSSUL TÖRUNI JÕUDA!

Pildid: Kadri Vaiksalu erakogu.

Lisa 2.2. Teine raja punkt „Oravapoiss Ossu hakkab jäljekütiks“

Valdkonnad

Mina ja keskkond, keel ja kõne

Eesmärgid

- Laps nimetab metsloomi ja iseloomustab loomade erinevaid tegutsemisjälgi (orav, rähn).
- Laps kirjutab joonistähedega 1-2 silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega.

Vaatluspunkti kirjeldus

Selles punktis on oravate tegutsemise meelispaik, rähni tegutsemisjälgedega kõrgem känd ja surnud puud. Siin saavad lapsed teada, mida tähendab tegutsemisjalg. Otsitakse loomade tegutsemisjälgi ja täidetakse tööleht.

Vahendid

Õpetajal on kaasas abimaterjal „Loomade toitumisjäljed“ (Kalamees-Pani, Tamm, & Runnel, 2011b) loomade tegutsemisjälgede ära tundmiseks.

Luubid, kirjutusvahendid, töölehed (Lisa 2.2.1 ja Lisa 2.2.2), kirjutusalused.

Rähni pilt (Lisa 2.2.3).

Tegevused

Tuletatakse meelde lugu oravapoiss Ossust. *Mida oravapoiss Ossu suure kuuse alt leidis? Kelle tegutsemisjalg oli Ossu leitud käbi? Mida tähendab sõna tegutsemisjalg?* Kui lapsed ei tea, siis õpetaja selgitab, et tegutsemisjalg on kellegi (looma või inimese) elutegevusest loodusesse tekkinud märk, näiteks jalajalg, toitumisjäänus või lamamisase.

Nüüd hakkame uurima, kas meie ka leiame loomade tegutsemisjälgi nagu oravapoiss Ossu leidis ja vaatame, kas rähni jälje ka leiame. Mul on kaasas pildid erinevatest loomade tegutsemisjälgedest. Koos vaadatakse neid pilte ja peale seda jagab õpetaja lastele kirjutusalustel töölehed (Lisa 2.2.1) ja kirjutusvahendid. Lapsed otsivad loomade tegutsemisjälgi ja täidavad töölehe, kus nad peavad looma tegutsemisjälje juurde kirjutama looma nimetuse, kellele see kuulub. Noorematele lastele on tööleht (Lisa 2.2.2), kus ei pea kirjutama, vaid joonega ühendama tegutsemisjälje ja looma, kellele see kuulub. Kui tööleht on täidetud, vaadatakse koos jäljed üle.

Enne sellest punktist lahkumist, loeb õpetaja naljaka luuletuse rähnist (Trull, 2015, lk57), mida oravamamma oli Ossule kunagi lugenud.

Rähni ravi (Trull, 2015, lk 57)

„Rähn kõnnib metsas.
Käib niisama.
Jalutab.
Siis lendab koju
ja tunneb – pea valutab.
Siis kutsub arsti
ja arst tuleb varsti
ja ütleb, et siin pole rohtu küll muud,
kui põruta peaga vastu puud.“

Peale luuletuse lugemist küsib õpetaja luuletuse kohta erinevaid küsimusi.

Võimalikud küsimused:

- *Millest see luuletus räägib?*
- *Mis sa arvad, kas see luuletus on naljaluuletus või soovitas tõesti arst rähnil peaga vastu puud põrutada?*
- *Kas sa tead, miks tegelikult rähn puud toksib?*
- *Mida rähn sööb?*
- *Keda või mida rähn puu seest otsib?*

Arutletakse selle üle, miks tegelikult rähn vastu puud toksib, kas tõesti sellepärast, et pea valutab. Kuna selles õpperaja punktis on olemas suur rähni tegutsemisjälgedega känd, saavad lapsed uurida, kui suuri auke rähn puusse toksib. Ollakse veidi aega vaikselt ja kuulatakse looduse hääli.

Nüüd läheme järgmisesse punkti, kus oravapoiss Ossu olevat metskitse näinud. Selle punkti lähedal on metskitsede söötmise koht ja kui me liigume rahulikult ning vaikselt, võime metskitse kohata. Ole minnes tähelepanelik ja vaata kas märkad kitsede tegutsemisjälgi.

Võimalikud lisategevused

- Rähni toksitud augu sügavuse mõõtmine pliiatsi abil. (Seda tegevust saab teha juhul, kui õpetaja on enne kindlaks teinud, et augus kedagi ei ela).

- Mäng „Looduslikud mustrid“ (Kotulak, Zubowicz, & Tracey, 2010, lk 12 järgi).

Vahendid

Õpetaja annab igale lapsele viltpliiatsi, mis on nahale ohutu ja tuleb pestes maha.

Tegevus

Õpetaja palub igal lapsel joonistada värviliseks oma peopesas mõned käejooned, et tekiks mingi muster. Kui see on tehtud, on iga lapse ülesanne leida loodusest selline muster ja teistele näidata.

Lisa 2.2.1

**KIRJUTA PILDI JUURDE, KES SELLISE TEGUTSEMISJÄLJE MAHA
JÄTTIS?**

Fotod: Kadri Vaiksalu erakogu.

Lisa 2.2.2

ÜHENDA JÄLG LOOMAGA

Foto: Kadri Vaiksalu erakogu.

Foto: Cristo Pihlamäe erakogu.

Foto: Kadri Vaiksalu, erakogu.

Foto: Ewa Alaväli erakogu.

Foto: Kadri Vaiksalu, erakogu.

Lisa 2.2.3. SUUR-KIRJURÄH

Foto: Ewa Alaväli erakogu.

Lisa 2.3. Kolmas raja punkt „Ossu tahab kitse näha“

Valdkonnad

Mina ja keskkond, keel ja kõne, liikumine

Eesmärgid

- Laps kirjeldab metskitse ning tema toitumisharjumusi.
- Laps peab laudsillal liikudes kinni üldistest ohutusreeglitest.

Vaatluspunkti kirjeldus

Selles punktis on heinane märgala. Siin kasvab kõrrelisi, lõikheinalisi, mõned pajud ja sookased. Märgala äärealal on võimalus vaadelda ja uurida samblaid ning samblikke. Märgalast üle saab liikuda mööda laudteed. Läheduses on metskitsede talvine söödakoht, võimalus kohata metskitse. Uuritakse seda raja punkti ja otsitakse metskitsede tegutsemisjälgi, talvel saab lumelt metskitsede sõra jälgi otsida. Räägitakse metskitsedest ja mängitakse metskitsede mängu.

Vahendid

„Loomade toitumisjäljed“ (Kalamees-Pani et al., 2011b).

„Imetajate jäljed“ (Kalamees-Pani, Tamm, & Runnel, 2011a).

Väikesed paberilehed ja pliatsid vastavalt laste arvule.

Pilt sokust talvel (Lisa 2.3.1).

Pilt sokust suvel (Lisa 2.3.2).

Tegevused

Esmalt näitab õpetaja kitse ja soku pilte ning esitab lastele suunavaid küsimusi.

Näidisküsimused õpetajale:

- *Kas sa tead, kes siin pildil on?*
- *Miks ühel on sarved, aga teisel mitte?*
- *Miks on loomal sarvi vaja?*

Edasi uuritakse raja punkti ja otsitakse metskitsede tegutsemisjälgi. Õpetaja näitab lastele pildilt kitse, põdra ja jänese väljaheiteid selleks, et ka nende järgi saab kindlaks teha, mis loom kusagil liikunud on. Minnakse üle laudsilla ja otsitakse ka sealtpoolt. *Lapsed, kas te teate miks me just siit metskitsede tegutsemisjälgi otsime? Lapsed pakuvad võimalikke põhjuseid ja õpetaja esitab suunavaid küsimusi: Miks ei taha kitsed elada paksus metsas? Millised loomad tahavad paksus metsas elada? Mida kitsed söövad suvel, mida talvel?*

Õpetaja selgitab vajadusel juurde: *Metskitsed armastavad elada põldude vahelistes metsatukkades ja ei taha paksus metsas olla. Siin on neil palju süüa. Metskitsed söövad*

puude- ja põõsaste oksid, võrseid, pungi ja puhmastaimi. Suvel armastavad nad rohhtaimi, eriti kõrrelisi ja liblikõielisi. Lemmikpuuliikideks on tal haab, lehis, kask ja paju. Talvel söövad metskitsed veepuuduse vältimiseks kuuse- ja männiokkaid. Tarvitavad ka samblaid, samblikke ja tarnu. Üks põhjuseid, miks metskitsed paksus metsas ei taha olla, on see, et seal armastavad elada kiskjad. Hundid ja ilvesed on metskitsede vaenlased (Sarapuu & Adojaan, 2011).

- Mäng „Kits sööb“ (Lotman & Tuusti, 2002, lk 42 järgi).

See mäng aitab lastel mõista loomade käitumist jahipidamisel/toidu hankimisel. *Mängime nii, et mina olen kits (võib ka keegi lastest olla), kes parasjagu sööb. Kõik teised on kiskjad, kes on ringis ümber metskitse ja proovivad kitsele märkamatu lähemale pääseda. Selgitatakse välja, kes on esimesena kits ja ülejäänud lapsed ütlevad milline kiskja ta on. Õpetaja suunab kitse mänguala keskele ja kiskjad kuni kümne meetri kaugusele ringi kitse ümber. Kits hakkab maast mustikavarsi sööma ja vahepeal tõstab pead, et kontrollida ega mõni kiskja lähenemas pole. Kui kits märkab mõnda kiskjat liigutamas, langeb see kiskja mängust välja ja läheb otsib lähiumbrusest ühe asja, mida metskitsed söövad. Mäng lõpeb kui mõni kiskja pääseb kitse puudutama. Pärast mängimist arutatakse, millised omadused on tähtsad kiskjale ning millised saakloomale? (Koos jõutakse järeldusele, et ainult nõrgad ja haiged loomad on kiskjatele saagiks). Vaadatakse üle ka millist metskitsede toitu mängust välja langenud leidsid.*

Hundid ja ilvesed on kitse vaenlased, aga mis te arvate kas karud ka? Mida karud söövad? Kui lapsed ei tea, juhivad õpetaja jutust selleni, et karud söövad sipelgaid: Karud on segatoidulised. Nad söövad peamiselt taimset toitu, aga kevadel kui nad on talveunest ärrganud, on olulisem loomne toit: hiired, linnunad ja -pojad, tõugud ja sipelgad.

Oi, mulle tuli meelde, et oravapoiss Ossu leidis sipelgate raja! Lähme vaatama, kas me leiame selle üles. Ehk näeme ka sipelgate pesa, kui karu seda ära lõhkunud pole. Oleme tähelepanelikud ja liigume vaikselt, et mitte metsaelanikke häirida.

Võimalikud lisategevused

- Sammalde ja samblike uurimine.
- Kuna see koht on niiske ning võib kohata konni, tiguseid ja sääski, on see koht sobilik ka nende tutvustamiseks.
- Mäng „Metsloomade pantomiim“ (Lotman & Tuusti, 2002, lk 43 järgi).

Õpetaja annab lastele paberilehe ja pliiatsi. Lapsed kirjutavad paberile ühe metslooma nimetuse ning annavad paberi õpetajale tagasi. Kui lapsed on paberilehed tagasi andnud, jagab õpetaja need uuesti laiali, nii et keegi ei saa oma lipikut. Õpetaja palub igal lapsel

vaikselt lugeda lipikult, mis looma ta pantomiimina järgi hakkab tegema. Korraga teeb pantomiimi üks laps ja teised peavad ära arvama, mis loomaga on tegu.

Lisa 2.3.1 SOKK TALVEL

Foto: Cristo Pihlamäe erakogu.

Lisa 2.3.2. SOKK SUVEL

Foto: Cristo Pihlamäe erakogu.

Lisa 2.4. Neljas raja punkt „Oravapoiss Ossu leidis sipelgate raja“

Valdkonnad

Mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, liikumine

Eesmärgid

- Laps kirjeldab sipelgate välimust ja elupaika.
- Laps kirjeldab sipelgatele iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, varuvad toitu, talvine tegevus).
- Laps selgitab päikese mõju sipelgatele.
- Laps väljendab liikumise kaudu emotsioone.

Vaatluspunkti kirjeldus

Selles punktis asub kuuse kõrval päikesepoolsel küljel sipelgapesa. Sipelgapesast hargnevad sipelgate rajad. Tutvutakse sipelgatega, täidetakse vaatlusleht ja mängitakse ühte mängu.

Vahendid

Luubid, töölehed (Lisa 2.4.1), kirjutusalused, kirjutusvahendid. Rätikud silmade kinni sidumiseks 2/3 laste arvu jagu.

Tegevused

Kui sellesse punkti jõutakse, vaadatakse kas sipelgapesa on terve. *Oravapoiss Ossu ja ka meie leidsime sipelgate raja, aga kuidas sipelgad oma raja leiavad? Lõhna järgi. Eestis on kümneid liike sipelgaid, need siin on kuklased. Ma annan sulle luubi ja vaatame koos.* Õpetaja jagab lastele töölehed (Lisa 2.4.1) kirjutusalustel ja kirjutusvahendid, et lapsed saaksid sinna sipelga kehaosade nimetused kirjutada. Õpetaja suunavate küsimuste abil räägitakse sipelgate välimusest ja kehaosadest, pesa ehitusest, sipelgate toidust, seosest lehetäidega ja sipelgate elust talvel.

Edasi valid sipelgapesast veidi eemal ühe koha vaatluseks ja vaatad seda kohta läbi luubi. Iga laps loendab sipelgad, keda luupi paigal hoides näeb ja kirjutab arvu töölehele.

Sipelgate nägemine on kehv ja maailma tunnetavad nad tundlatega kompides ning lõhnu nuusutades. Proovime, kui hästi meie sellise eluviisiga hakkama saaksime. Mängitakse mängu „Mis see on?“ Lapsed jagunevad kolme kaupa gruppidesse. Kaks last on sipelgad, kellel seotakse silmad kinni ning kes kasutavad oma käsi tundlatena. Üks laps on abiline ja annab kummalegi lapsele kätte korruga sama asja loodusest. „Sipelgad“ peavad kompimise ja lõhna teel ära arvama, millega tegu. See, kes esimesena ära arvab, vahetab nüüd abilisega kohad. Mäng lõpeb kui kõik on saanud sipelgad olla. Peale mängu vesteldakse kogetu üle. Milliseid lõhnu sa tundsid? Kas oli raske kompimise teel ära arvata?

Edasiseks tegevuseks esitab õpetaja suunavaid küsimusi.

- *Kas sipelgapesas on kogu aeg kiire sibamine ja tegevus?*
- *Millise ilmaga on sipelgad aeglased ja liiguvad vähe?*
- *Millise ilmaga on sipelgapesas agar tegutsemine ning näeb palju sipelgaid tegutsemas?*
- *Miks on sooja ja päikeselise ilmaga sipelgad aktiivsed?*

Õpetaja võtab vestluse kokku: *Saime selgeks, et sipelgad tahavad sooja ja et sipelgapesa on seest aastaringi soe. Aga kuidas? Mis te arvate, kas oravapoiss Ossu teab, kuidas saab sipelgapesas kogu aeg soe olla? Mina ükskord nägin, et sipelgapesa juurest suundus Ossu komposti uurima. Ehk sai ta sealt vastuse? Lähme vaatame*

Võimalikud lisategevused

- Mäng „Pilves või pilvitu“ (Kadri Vaiksalu).

Üks laps on emasipelgas sipelgapesas ja kui tema ütleb, et päike tuli välja, muutuvad ülejäänud sipelgad elavaks ja hakkavad ringi sibama ning sipelgapesast kaugemale minema. Kui emasipelgas ütleb, et päike läks pilve taha, muutuvad ülejäänud sipelgad aeglaseks ja loiuks ning liiguvad aeglaselt tagasi pesa poole. Emasipelgas vahetab kohad sipelgaga, kes oma ülesannet mängus on hästi täitnud ja nüüd on tema emasipelgas.

KIRJUTA SIPELGA KEHA OSAD ÕIGESSE KOHTA

SILMAD

TAGAOSA

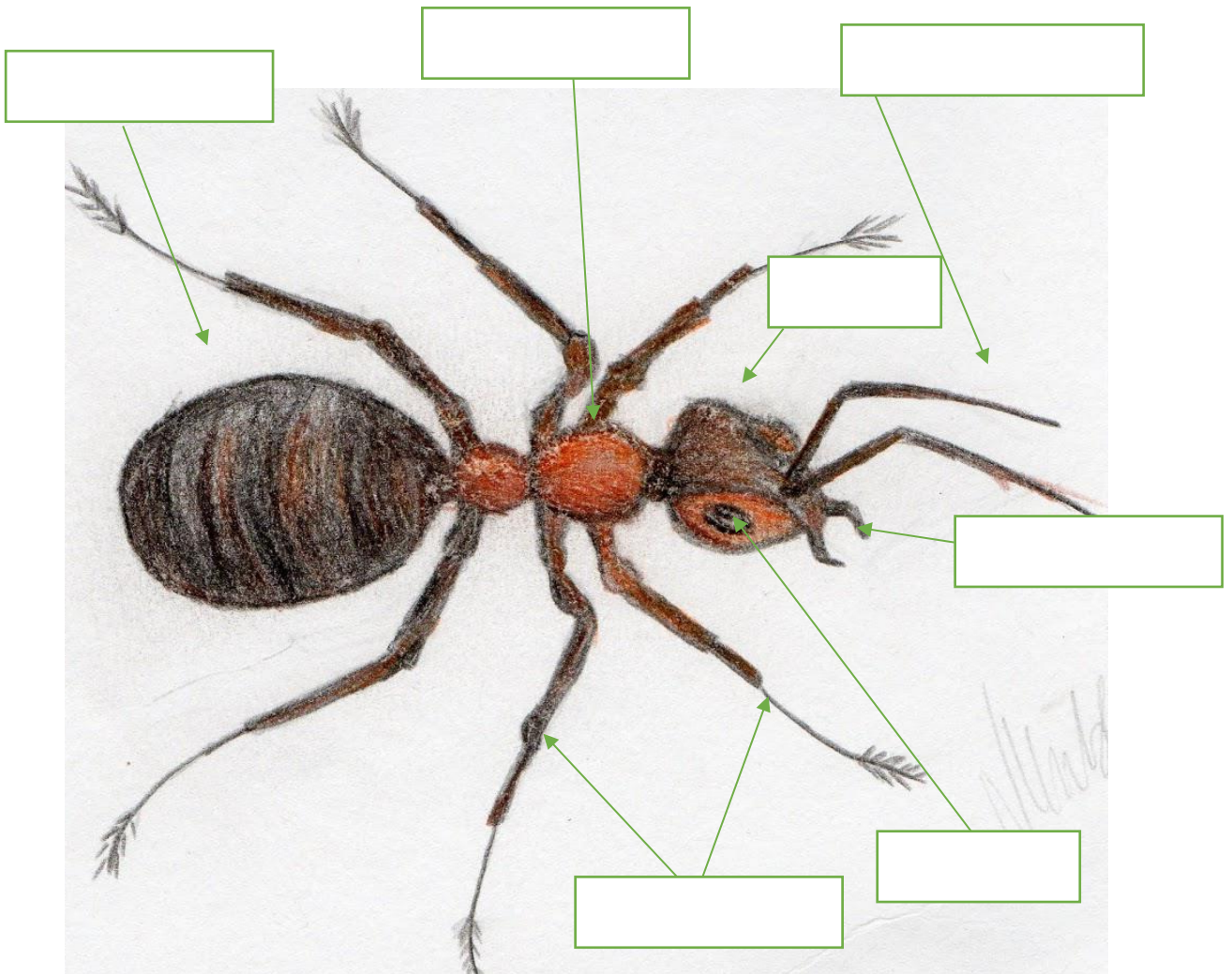
PEA

RINDMIK

SUISED

TUNDLAD

JALAD

Pilt: Viivika Umbleja erakogu.

MITU JALGA ON SIPELGAL?

MITU SIPELGAT ON SINU LUUBI ALL?

Pilt: Kadri Vaiksalu erakogu.

Lisa 2.5. Viies raja punkt „Ossu uurib komposti“

Valdkonnad

Mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, kunst

Eesmärgid

- Laps nimetab komposteerimiseks sobilikke jäätmeid.
- Laps teeb loendamise teel kindlaks hulkade arvu.
- Laps kujutab objekte neile iseloomulike tunnuste kaudu.

Vaatluspunkti kirjeldus

Selles raja punktis asub kompostkast, mille üks külg on läbipaistvast materjalist, et lapsed saaksid sealset protsessi ning selles tegutsevaid olendeid jälgida. Siin punktis leiavad lapsed oravapoiss Ossu kirja, millest saavad teada, kuidas sipelgapesa saab olla aasta ringi soe ja mida tohib kompostkasti panna. Kirjas palub Ossu lastel uurida komposti elanikke ja täita vaatlusleht.

Vahendid

Oravapoiss Ossu kiri (Lisa 2.5.1), luubid, töölehed (Lisa 2.5.2) kirjutusalustel, kirjutusvahendid.

Ettevalmistus

Õpetaja viib kompostkasti juurde Ossu kirja.

Tegevused

Kompostkasti juurest leitakse (õpetajal eelnevalt sinna pandud) oravapoiss Ossu kiri lastele (Lisa 2.5.1). Õpetaja loeb kirja ette. Kirjas on lastele üks ülesanne.

Lapsed uurivad luubi abil komposti, et näha, kes seal elavad ja täidavad töölehe (Lisa 2.5.2). *Mida te arvate, mida need väikesed loomakesed seal kompostkastis teevad? Mis te arvate, kas see on hea, et nad seal on? Õpetaja suunavate küsimuste abil selgub, et kompostist saadakse viljakas muld, mida pannakse näiteks lillepeenrasse ja mujale.*

Ossu ei kirjutanud, kas näiteks õuna- või porgandi koori tohib komposti panna. Mis teie arvate, kas tohib? Mida veel võib nendega teha? Talvel võib viia metsa kitsedele või jänestele, siis kui on paks lumi ja toitu on lume alt raske kätte saada. Selle koha, kus kitsed tegutsevad, me juba leidsime. Lähme edasi ja vaatame, kas jänese tegutsemispaiga ka leiame. Siis teame, kuhu talvel õuna- ja porgandi koori tuua. Liigume edasi vaikselt ja rahulikult ning katsume jänese tegutsemisjälgi näha.

Võimalikud lisategevused

- Mäng „Matemaatika aeroobika“ (Molander, Hedberg, Bucht, Wejdmark, & Lättman-Masch, 2006, lk 14 järgi).

Lapsed jagunevad gruppidesse selle järgi, mitu jalga on oravapoiss Ossul (neli jalga = 4 last), õpetaja ütleb mingi arvu või tehte, näiteks 3+2. Rühmal peab olema vastav arv kehaosi maapinnaga kontaktis. Vastuse andmisel peab osalema kogu grupp.

- Mäng „Komposti mõistatamine“ (Ökoloogilised mängud õues, s.a. järgi)

Õpetaja näitab kehakeelt kasutades üht asja, mida tohib komposti panna. Lapsed peavad ära arvama ja kes esimesena ära arvab, saab järgmisena näidata. Kui laps kehakeelt kasutades hätta jääb, võib ta lisaks kehakeelele asja kirjeldada.

Lisa 2.5.1

TERE ARMSAD SÕBRAD!

MA LOODAN, ET RETK ON TEILE TOONUD PALJU UUT JA HUVITAVAT. ALATI KUI MA METSAS SÜÜA KÄIN OTSIMAS VÕI NIISAMA RÄNDAMAS, AVASTAN MA MIDAGI UUT. MA LOODAN, ET TEIE KA!

KUI MA SIPELGAPESA JUURES KÄISIN, RÄÄKISIN MA SIPELGATEGA JUTTU JA SAIN PALJU HUVITAVAT TEADA. KUJUTATE ETTE, NEIL ON PESAS AHI, MIS HOIAB PESA AASTARINGI SOOJA! KÕIGE PÕNEVAM ASI ON SEE, ET SEE AHI ANNAB SOOJA ILMA TULETA! KUI MA SIPELGATELT KÜSISIN, ÜTLESID NAD, ET SEE TOIMIB SAMA MOODI NAGU KOMPOST. TAIMEDE JA PUUDE TÜKIKESED ON ÜHES HUNNIKUS JA HAKKAVAD BAKTERITE ABIL LAGUNEMA JA TEKIB SOOJUS. AGA KOMPOSTI TOHIB PANNA AINULT LOODUSLIKKU PÄRITOLU JÄÄTMEID. KILEST, PLASTIKUST, KLAASIST VÕI METALLIST JÄÄTMEID SINNA PANNA EI TOHI! SELLISED JÄÄTMED SISALDAVAD MÜRGISEID AINEID, MIS LAGUNEMISEL ERALDUVAD JA KOMPOSTIS ELAVAD VÄIKESED SELGROOTUD LOOMAKESED SUREVAD. VAATA LUUBIGA, KAS SA NÄED MÕND LOOMAKEST KOMPOSTI SEES VÕI ON NAD SUUTNUD END ÄRA PEITA?

ARMSAD SÕBRAD, SOOVIN TEILE PALJU AVASTAMISRÕÕMU JA HOIDKE IKKA LOODUST, SEST SIIN ELAB NII PALJU TOREDAID LOOMAKESI!

TERVITADES,

ORAVAPOISS OSSU

Lisa 2.5.2

MÄRGI RISTIGA NEED LOOMAD, KEDA SA KOMPOSTI SEES NÄGID

Pildid: Viivika Umbleja erakogu.

JOONISTA VÕI KIRJUTA, MIDA HUVITAVAT VEEL LEIDSID

Lisa 2.6. Kuues raja punkt „Sõber jänes“

Valdkonnad

Mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, liikumine

Eesmärgid

- Laps tunneb ära ja kirjeldab jänest, tema elupaika ja toitumisharjumusi.
- Laps nimetab halljänese ja valgejänese erinevusi.
- Laps selgitab mõistet „kaitsevärv“.

Vaatluspunkti kirjeldus

Selles punktis on okaspuud, väikesed kuused, mille all jänesel on hea end peita ning läheduses lehtpuud, mille koort jänesed söövad. Märkata võib jänese väljaheiteid. Siin räägitakse jänestest ja nende toitumisest, mängitakse mängu selgitamiseks lastele mõiste „kaitsevärv“ tähendust.

Vahendid

Erinevat värvi asjad/riidetükid. Asjad peavad olema loendatud, et üksi neist pärast metsa ei jääks. Üks asi peaks olema valge. Riidetükkide/asjade asemel võib kasutada värvilisi makarone.

Tegevused

Sel ajal kui õpetaja vestleb lastega jänestest, paneb õpetaja abi veidi eemale metsa alla kujundlikult piiratud alale erinevat värvi asju või värvilisi makarone maha laiali.

Esmalt küsib õpetaja, mida lapsed jänestest teavad ja mida nad teada tahavad. Koos vesteldakse ja arutletakse õpetaja suunavate küsimuste abil.

- *Millist jänest sa metsas või selle ääres näinud oled?*
- *Kas sa tead, et Eestis elavad halljäneseid ja valgejäneseid?*
- *Mis sa arvad, miks neil sellised nimed on?*
- *Kas valgejänes on kogu aeg valge? Miks mitte?*
- *Kus valgejänes elada võiks? (Valgejänes elab metsades ja rabades, eelistades okaspuude lähedust ja on vähe liikuv.)*
- *Mida teie arvate, kus halljänes elada armastab? Halljänes on valgejänese suurem ja liikuvam eelistades elupaigana avamaastikku.*

Arutletakse, kumba liiki jänes seda kohta elupaigana eelistab.

Selleks, et selgitada lastele, miks valgejänes talvel valge on, aga suve saabudes muudab värvi, mängitakse mängu, kus laps saab selgeks mõiste „kaitsevärv“. *Meie õpetaja abi on pannud metsa mõned asjad maha. Meie läheme ja otsime need üles. Kui sa leiad mingi asja, siis tule pane see minu juurde maha nii, et moodustuks rida, kus esimesena leitud asi on minu*

ees ja iga järgmine eelmisest paremal. Kui kõik asjad leitud, vaadeldakse koos asjadest moodustunud rida. Millist värvi asjad leiti esimesena ja millist värvi asju oli kõige raskem leida. Värvilisi asju/riidetükke kasutades näitab õpetaja lastele esmalt, mida nad otsima peavad. Seejärel lapsed otsivad ja pärast vesteldakse, mis värvi esemeid oli lihtsam leida ja milliseid raskem. Õpetaja selgitab, et valgejänes ei saa jääda suveks valgeks, sest siis oleks teda looduses lihtne märgata ja vaenlane saab ta kätte.

Vesteldakse jäneste toitumisest. *Mida söövad valgejänesed?* Valgejänesed söövad rohttaimi, peenikesi puuoksi ja jämedamate okste ja tüvede koort. *Mida söövad halljänesed?* Halljänes toitub ainult taimedest (õpetajale: kõrrelised, liblikõielised), talvel ka puuokstest ja -koorest. *Mida nad söövad hea meelega ja mida siis, kui seda head pole (talvel)?*

Oravamamma oli Ossule jänese kohta ühe luuletuse välja mõtelnud. Õpetaja loeb lastele luuletuse ja koos loetakse seda veel üks kord.

Jänes pikkkõrv ole hea,

ära vii mu kapsapead.

Pista parem porgand põske,

see ei ole nõnda raske. (Kadri Vaiksalu)

*Mis te arvate kumb jänes on see kapsamaias, kes inimeste aiamaadel kõhtu täitmas käib?
Lapsed, kui jänest siin ei ole, võib-olla ta läks hoopis meie lasteaia viljapuuaeda midagi
maitsvat otsima? Läheme vaatame!*

Võimalikud lisategevused

- Mäng „Vahetame puud“ (Ökoloogilised mängud õues, s.a. järgi).

Vahendid:

Puuoksad

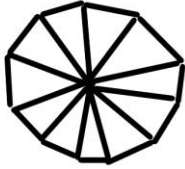
Tegevus:

Kõik lapsed peale ühe leiavad endale puu, mille juurde teevad okstest või käbidest ringi või ruudu ja seisavad selle sisse. Üks lastest jääb ilma puuta ja kui tema hõikab: *Kõik väikesed jänked - vahetame puud!*, siis seepeale jooksevad lapsed teise puu juurde rõnga või ruudu sisse. See laps, kes hõikas, proovib samuti ühte rõngasse joosta. Üks lastest jääb ilma rõngata ja on järgmine hõikaja.

- Ümbruse kaart (Kotulak et al., 2010, lk 11 järgi).

Esmalt paigutatakse kivi koha keskele, mida uurima tahetakse hakata. Seejärel palub õpetaja tuua igal lapsel kaks puuoksa - üks pikem kui nende käsi ja teine sellest poole väiksem. Oksad

asetatakse kivi ümber nii, et pikemad oksad jagavad kivi ümber oleva ala sektoriteks ja väiksemad ääristavad moodustades ringi.

Pilt: Kadri Vaiksalu erakogu.

Iga laps valib endale sektori, keerab ringile selja ja astub 50 sammu otse edasi. Iga 10 sammu järel laps peatub ja korjab ühe seda kohta iseloomustava asja. Kui viis asja on korjatud, pöörduvad lapsed tagasi ringi juurde ja asetavad asjad oma sektorisse nii, et lähemalt korjatud asjad ringi keskel oleva kivi poole. Kui kõik lapsed on oma leiud ringi asetanud, moodustub ümbruskonna kaart sellele iseloomulikuga. Seda meetodit kasutatakse parema orienteerumise õppimiseks ja selleks, et teada saada, kust midagi vajadusel võimalik saada on.

- Mäng „Hiiliv rebane“ (Kotulak et al., 2010, lk 43 järgi).

Vahendid

Mängujänes; silmade kinni sidumiseks rätikuid nii palju, et jaguks pooltele lastele.

Tegevus

Õpetaja jagab lapsed kahte gruppi. Ringi keskele asetatakse jänes ja ühe grupi lapsed seisavad jänesele 6-8 sammu kaugusel ringis ja üksteisest 4-5 sammu kaugusel. Teise grupi lapsed on rebased, kes püüavad jänesele läheneda ja seda puutada. Kui kinni seotud silmadega laps kuuleb rebast, peab ta käega osutama selles suunas, kust ta kuuleb rebast tulemas. Kui laps näitas õiges suunas, peab rebane minema tagasi sellesse kohta, kust ta hiilimist alustas. Rebane, kel õnnestub vaikselt jänest puudutada nii, et teda ära ei kuulda, on võitja. Edasi vahetavad grupid kohad ja mäng algab otsast. Võidab see meeskond, kellel võtab vähem aega, et jänest puudutada. Mäng õpetab lastele, kuidas kiskjad luuravad ja hiilivad. Veel õpetab see mäng lastele, kuidas looduses peab vaikselt olema.

Lisa 2.7. Seitsmes raja punkt „Oravapoiss Ossu viljapuuaias“

Valdkonnad

Mina ja keskkond, keel ja kõne, kunst, matemaatika

Eesmärgid

- Laps nimetab viljapuuaias elavaid elusolendeid.
- Laps joonistab nähtud putuka õigesse kohta paberil.
- Laps loendab oma nähtud putukaid.

Vaatluspunkti kirjeldus

See raja punkt asub lasteaia sisehoovis. Siin kasvavad viljapuud, mida lapsed saavad aastaringselt vaadelda ning nende vilju maitsta. Uuritakse, millised elusolendid viljapuuaias elavad ja täidetakse tööleht.

Vahendid

Luubid

Tööleht „Elanikud“ (Lisa 2.7.1).

Pliiatsid (võimalusel erinevad värvipliiatsid).

Tegevused

Jänest siin küll pole. Ma loodan, et ta saab kusagil mujal kõhu täis ja kasvab ikkagi suureks, aga uurime meie lähemalt, kes lasteaia viljapuuaias maiustab. Annan sulle luubi, töölehe (Lisa 2.7.1) ja pliiatsid. Joonista palun kõik erinevad putukad, keda siin kohtad. Paberil on sul olemas puu, oks, õun, lilled, puuleht, rabarber ja muru. Joonista pildile putukas, ussike või muu aiaelanik sellesse kohta, kus sa teda aias nägid. Näiteks, kui sa näed liblikat lilleõiel, siis joonistad paberile ta samuti lilleõiele. Ole väga tähelepanelik, vaata ka lehtede ja okste alla, aga nii, et sa taimi katki ei tee. Uurimisel ole ettevaatlik, sest mesilased ja vapsikud võivad nõelata!

Kui putukad on uuritud, näitab iga laps oma joonistust ja kirjeldab sinna joonistatud putukaid ning nende asukohta. Laps loendab oma nähtud putukad ja ütleb ka teistele selle arvu, mis ta loendamise tulemusel sai. Arvu võib ta samuti töölehele kirjutada.

Võimalikud lisategevused

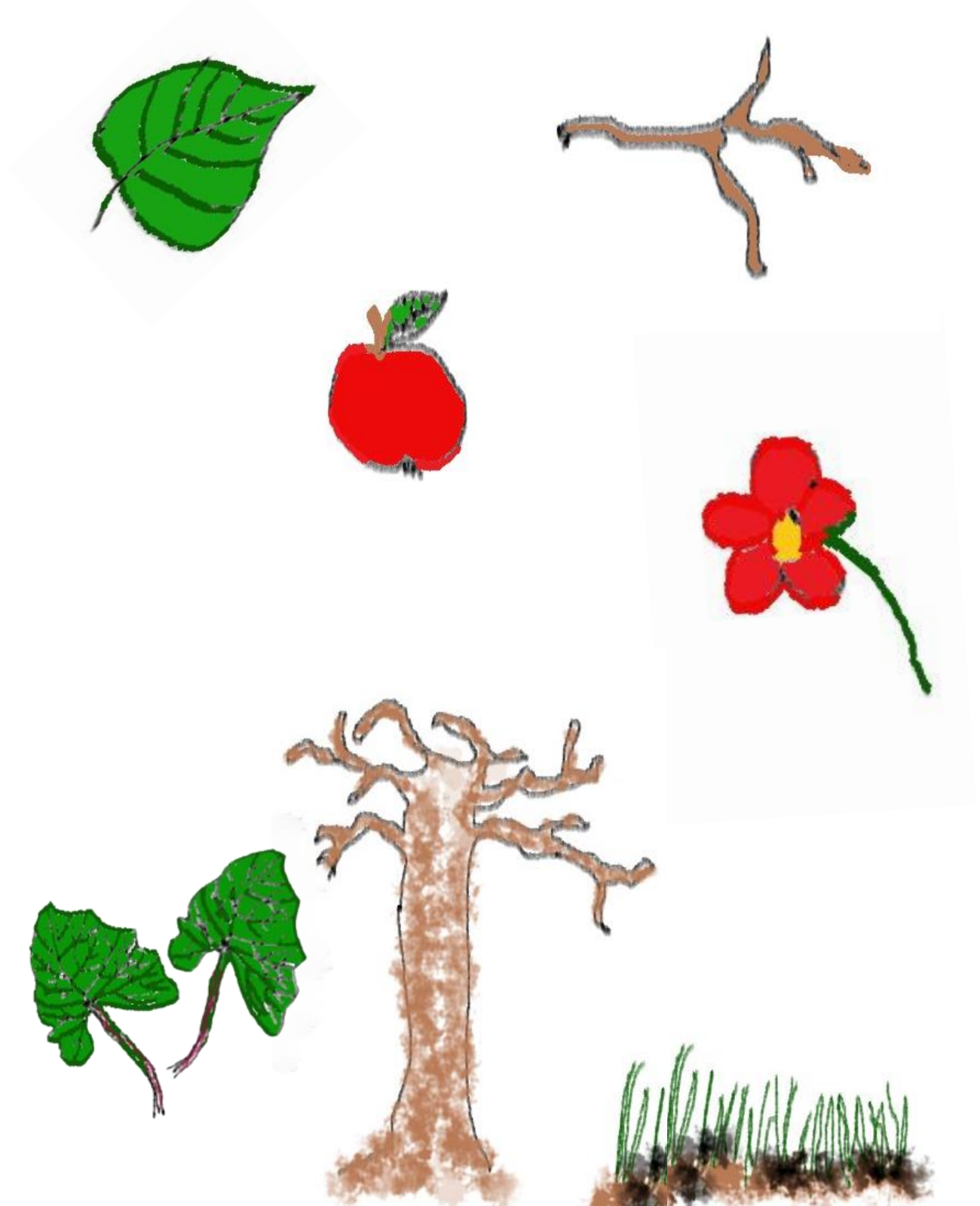
- Tööleht Lisa 2.7.2
- Liikumismäng „Tähelepanu, putukas!“ (Kadri Vaiksalu)

Lapsed asetsevad nii, et neil on ruumi liikuda. Õpetaja ütleb ühe viljapuuaias elaniku ja laps hakkab selle putuka moodi liikuma. Laps peab olema tähelepanelik, et märgata hetke, kui

õpetaja ütleb järgmise nimetuse, sest kes siis liikumisviisi ei muuda, langeb mängust välja.
Mängu ajal tohib laps teha vaid selle elusolendi häält, kelle liikumist ta matkib.

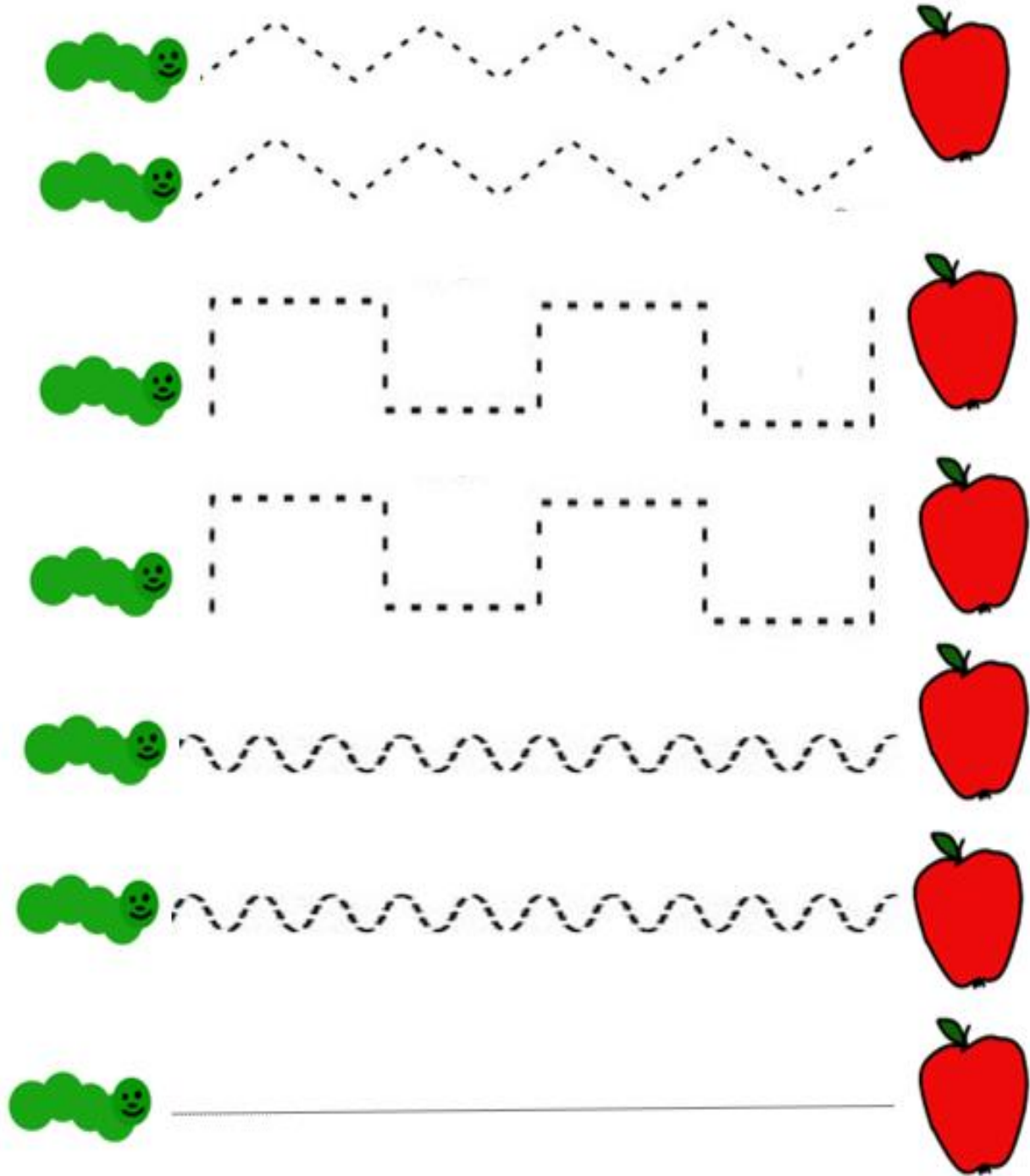
Lisa 2.7.1. ELANIKUD

MILLISEID PUTUKAID AIAS KOHTASID? JOONISTA PUTUKAS SELLESSE KOHTA, KUS SA TEDA NÄGID.

Pildid: Kadri Vaiksalu erakogu.

AITA ÕUNAUSSIL JÕUDA ÕUNANI

Abimaterjalide koostamisel kasutatud allikad

- Dahlgren, L. O., & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Kalamees-Pani, K., Tamm, A., & Runnel, V. (2011a). *Imetajate jäljed*. Tartu: Tartu Ülikooli Loodusmuuseum.
- Kalamees-Pani, K., Tamm, A., & Runnel, V. (2011b). *Loomade toitumisjäljed*. Tartu: Tartu Ülikooli Loodusmuuseum.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi teataja 1 2008, 23, 152*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kotulak, M., Zubowicz, G., & Tracey, G. (Toim). (2010). *Games of Nature. Environmental education through the eyes of young people*. Youth In Action.
- Käbide võidujooks (s.a.). *Praktilisi tegevusi lastega*. Külastatud aadressil <http://oppematerjalid.onepagefree.com/?id=17475&onepagefree=b19b04825cd95919894f430129c2be2c>
- Lotman, K., & Tuusti, A. (2002). *Keskkonnamängude kogumik*. Tartu: Metsahoiu Sihtasutus. Külastatud aadressil <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:13772/116602/page/1>
- Molander, K., Hedberg, P., Bucht, M., Wejdmarm, M., & Lättman-Masch, R. (2006). *Matemaatika õppimine looduses* (K. Vaino, Tõlk). Tartu: Guttenberg.
- Sarapuu, T., & Adojaan, K. (2011). *Eesti selgroogsed*. Külastatud aadressil <http://bio.edu.ee/loomad/>
- Trull, I. (2015). *Rähni ravi*. Tallinn: Tammeraamat.
- Ökoloogilised mängud õues (s.a.). *Nynäshamns Naturskola*. Külastatud aadressil https://yeenet.eu/archives/images/stories/pdf_books/GAMES_FOR_NATURE.pdf

Pildid

- Orav suvel, orav talvel, sokk suvel, sokk talvel. C. Pihlamäe erakogu.
- Rähn. E. Alaväli erakogu.
- Sipelgas, kõrvahark, hiir, sajabalgne, vihmauss, ämblik, kärbes. V. Umbleja erakogu.
- Teised joonistused ja fotod K. Vaiksalu erakogu.

Lisa 3. Nõusolek uurimustöös osalemiseks

Olen Kadri Vaiksalu, Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava kolmanda kursuse tudeng. Kirjutan oma bakalreusetöö teemal „*Õpperaja ja õpetaja abimaterjali loomine õuesõppe soodustamiseks Lusti lasteaia*“. Minu töö eesmärk on uuendada Lusti lasteaia õpperada, töötada välja õpetaja abimaterjal õpperaja läbimiseks ja viia läbi tegevusuuring abimaterjalide sobivuse hindamiseks.

Lapsed läbivad õpperaja koos õpetaja ja õpetaja abiga. Koos tehakse erinevaid õppetegevusi ja mängitakse õppemänge. Peale õpperaja läbimist soovib uurija rada läbinud lapsi nende nõusolekul intervjueerida, et teada saada, milliseid parandusi on abimaterjalides vaja teha. Intervjuu kestvus on kuni 20 minutit ja intervjuu viiakse läbi lapse oma rühmaruumides ning grupiintervjuuna.

Lastelt saadavad andmed aitavad muuta õuesõpet nende jaoks huvitavamaks ja paremaks. Last intervjueeritakse vaid juhul, kui lisaks lapsevanema nõusolekule on ka laps ise nõus intervjuud andma.

Sellest tulenevalt palun teie kui lapsevanema/lapse seadusliku esindaja luba oma lapse intervjueerimiseks ja intervjuu digitaalseks salvestamiseks peale õpperaja läbimist, et hinnata õpperaja ja abimaterjalide rakendusvõimalusi ja sobivust. Intervjuus saadud andmeid kasutatakse ainult eelnevalt nimetatud lõputöös ja intervjueeritavatele tagatakse nende isikuandmete kaitse ja konfidentsiaalsus.

Uurimustöös osalemine on vabatahtlik. Osalejale on õigus uuringus osalemisest loobuda ilma, et sellel oleks mingi tagajärg.

Vormi võib digiallkirjastada ja saata minule e-kirjaga aadressil
või anda allkirjastatud nõusolekuvorm paber kandjal rühma õpetaja kätte.

Küsimuste korral palun võtta minuga ühendust

Annan loa oma lapse intervjueerimiseks ja saadud andmete kasutamiseks uurimustöös

.....

Eesnimi, perekonnanimi, kuupäev, allkiri

Lisa 4. Küsimustik

Lugupeetud ekspert!

Olen Tartu ülikooli Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava kolmanda aasta tudeng Kadri Vaiksalu. Minu bakalaureuse töö pealkiri on „*Õpperaja uuendamine ja õpetaja abimaterjali loomine õuesõppe soodustamiseks Lusti lasteaia*“ ning selle eesmärk on uuendada Lusti lasteaia õpperada, töötada välja õpetaja abimaterjal õpperaja läbimiseks ja viia läbi tegevusuuring abimaterjalide sobivuse hindamiseks

Palun teie kui eksperdi hinnangut koostatud abimaterjalidele. Hinnang on oluline abimaterjalide parendamiseks, et need tulevikus Lusti lasteaia õpetajate poolt kasutust leiaks. Teie poolt antava hinnangu ja soovitude alusel teen abimaterjalides muudatusi enne kui õpetajad lastega abimaterjale kasutades rajale lähevad.

Uurimustöös osalemine on vabatahtlik ja osalejal on õigus uurimustöös osalemisest loobuda. Kogutud andmeid kasutatakse ainult eelpool nimetatud uurimustöös üldistatud kujul. Täidetud küsimustikud palun toimetada kinnisesse kasti koosoleku ruumi.

Taustaandmed

Milline on Teie erialane haridus?

Kui pikk on Teie tööstaaž lasteaiaõpetajana (aastates)?

Kas peate õppekäike looduses oluliseks? Miks?/Miks mitte?

Kui tihti käite lastega õppekäikudel looduses?

Kas peate õuesõpet oluliseks? Miks?/Miks mitte?

Kui tihti rakendate õuesõpet?

Hinnang ja soovitused abimaterjalidele

Mida ja kuidas muudaksite?

1. Oravapoiss Ossu lõkkeplats

2. Oravapoiss Ossu hakkab jäljekütiks

3. Ossu tahab kitse näha

4. Oravapoiss Ossu leidis sipelgate raja

5. Ossu uurib komposti

6. Sõber jänes

7. Oravapoiss Ossu viljaaias

Mida arvate rada läbivast teemast?

Muud tähelepanekud ja mõtted.

Täna, et leidsite aega küsimustikule vastata!

Kadri Vaiksalu

(Uuriija kontaktandmed on õpetajatele teada)

Lisa 5. Intervjuu kava ekspertidele

Enne intervjuud:

- Tutvustan ennast.
- Uurimustöö eesmärk on uuendada Lusti lasteaia õpperada, töötada välja õpetaja abimaterjal õpperaja läbimiseks ja viia läbi tegevusuuring abimaterjalide sobivuse hindamiseks
- Intervjuu eesmärk on teada saada, milline on teie hinnang õpperajale koostatud abimaterjalidele ja õpperaja rakendusvõimaluste kohta ning kas ja milliseid muudatusi oleks vaja teha, et õpetajad neid kasutaksid ning lastel oleks huvitav õues õppida.
- Intervjuu kavandatud aeg on umbes 1,5 tundi.
- Soovin intervjuu salvestada, et hiljem seda transkribeerimisel kasutada. Nii saavad kogutud andmed täpsemad ja kõik info saab kirja. Kogu infot kasutan vaid oma lõputöö tarbeks ja salvestised kustutan peale transkribeerimist. Kas olete sellega nõus?
- Intervjuul kogutud andmeid kasutan vaid uurimustöös, mis on hiljem kättesaadav *DSPACE* keskkonnast. Andmete põhjal korrigeerin lasteaia õpperada ja selle läbimiseks koostatud soovituslikke abimaterjale õpetajale.
- Intervjuu käigus kogutud andmetes ja lõputöös kasutan teie nime asemel pseudonüümi.
- Intervjuu ajal teen ma märkmeid selleks, et teie jutule mitte vahele segada ning kirja panna jooksvad küsimused või täpsustavad märkmed transkribeerimise jaoks.
- Teil on õigus igal hetkel intervjuu katkestada või küsimustele mitte vastata. Tähtis on, et te end mugavalt tunneksite.
- Kas lubate intervjuu salvestada?
- Milline on teie haridus?
- Mitu aastat olete õpetajana lasteaias töötanud

Uurimuse eesmärk: uuendada Lusti lasteaia õpperada, töötada välja õpetaja abimaterjal õpperaja läbimiseks ja viia läbi tegevusuuring abimaterjalide sobivuse hindamiseks

I uurimisküsimus: Milline on eksperthinnang abimaterjalide ja õpperaja rakendusvõimaluste kohta?

Põhiküsimus 1: Kuidas hindate koostatud õpetaja abimaterjalide kasutusvõimalusi õpperajal?

Alaküsimused (täpsustavad küsimused on lisatud kaldkirjas):

- Millisel kujul abimaterjale rajal kasutate, digitaalsel või paberkandjal? *Tooge palun välja kasutatud viisi eelised ja puudused.*

- Mil määral aitavad abimaterjalid muuta teie arvates rada ühtseks tervikuks? *Tooge palun näiteid.*
- Tooge palun välja abimaterjalides esinenud kitsaskohad. *Palun põhjendage.*
- Mil moel abimaterjalid toetavad Lusti lasteaia õpperajal õuesõppe rakendamist? *Tooge palun näiteid.*

Põhiküsimus 2: Kuidas hindate õpperaja kasutusvõimalusi?

Alaküsimused (täpsustavad küsimused on lisatud kaldkirjas):

- Mida arvate õpperaja tegevuspunktide paigutusest? *Palun põhjendage.*
- Mida arvate õpperaja tegevuspunktide kogusest? *Palun põhjendage oma seisukohta.*
- Mil määral nõudis õpperada lastelt ülemäära füüsilist pingutust? *Palun tooge näiteid.*
- Missuguseid ohtlikke olukordi õpperajal kogesite? *Mis tegi need olukorrad teie jaoks ohtlikeks?*
- Milliseid muudatusi te rajale teha soovitate? *Palun põhjendage.*
- Milliseid tundeid tekitas teie õpperaja läbimine tervikuna? *Põhjendage palun.*

II uurimisküsimus: Milliseid muudatusi peaks abimaterjalis tegema, et nendes sisalduvad tegevused oleksid õpetajate arvates jõukohased õpperada läbivate laste jaoks?

Põhiküsimus 1: Kuidas hindate abimaterjalides välja toodud eesmärke?

Alaküsimused (täpsustavad küsimused on lisatud kaldkirjas):

- Mil määral on eesmärgid kooskõlas koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga? *Põhjendage oma arvamust palun.*
- Kuidas hindate abimaterjalides seatud eesmärkide täituvust? *Palun põhjendage.*

Põhiküsimus 2: Kuidas hindate abimaterjalides olevate tegevuste jõukohasust?

Alaküsimused (täpsustavad küsimused on lisatud kaldkirjas):

- Millised olid teie poolsed ettevalmistused enne lastega rajale minemist? *Tooge palun näiteid.*
- Milliseid abimaterjalides olevaid lisategevusi rajal rakendasite? *Palun põhjendage.*
- Mis tundus lastele raskusi valmistavat? *Tooge palun näiteid. Palun põhjendage.*
- Tooge palun välja, millised tegevused tundusid enim eduelamust pakkuvatena. *Mille põhjal te nii arvate?*

Peale intervjuud tänan intervjuueeritavaid ja kordan üle veel konfidentsiaalsuse kokkulepped.

Lisa 6. Intervjuu kava laste grupile

Enne intervjuud:

- Tutvustan ennast.
- Te käisite oravapoiss Ossuga metsas avastusretkel. Nüüd tahaksin ma teiega teha intervjuu. Kas te teate, mida see sõna tähendab? See tähendab seda, et mina küsin teie käest küsimusi ja praegu siis teie retke kohta. Tahan teada saada, kuidas teile retk meeldis, mis oli raske ja mida võiks hoopis teisiti teha.
- Ma arvan, et intervjuu kestab umbes 30 minutit, aga anna palun mulle teada, kui sa ära väsid.
- Soovin intervjuu salvestada, et saaksin pärast teie head mõtted üles kirjutada ja kasutada neid õpperaja ja metsas tehtud tegevuste paremaks muutmisel.
- Intervjuu ajal teen märkmeid, et mitte teie jutule vahele segada. Panen kirja endale mõned head mõtted ja küsimused, mis mul tekivad, et pärast teie käest küsida.
- Kui sa tunned, et oled ära väsinud või lihtsalt ei taha mõnele küsimusele vastata, ei pea sa vastama.
- Kas ma tohin intervjuu salvestada?
- Mitme aastased te olete?

Uurimuse eesmärk: uuendada Lusti lasteaia õpperada, töötada välja õpetaja abimaterjal õpperaja läbimiseks ja viia läbi tegevusuuring abimaterjalide sobivuse hindamiseks

III uurimisküsimus: Mida arvavad lapsed õpperaja läbitavuse kohta ja kas tegevused õpperajal on laste jaoks huvitavad?

Põhiküsimus 1: Kuidas hindad õpperaja läbitavust?

Alaküsimused (täpsustavad küsimused on lisatud kaldkirjas):

- Nimeta palun õpperaja sellised kohad, kus oli väga raske liikuda. *Mis tegi liikumise raskeks?*
- Nimeta palun raja need kohad, kus sa tundsid, et ei saa hakkama. *Olid sa rõõmus, kui siiski said hakkama?*
- Mis moodi sa oma kaaslast aitasid? *Millist abi sina retkel sõbra käest vajasid? Põhjenda palun.*
- Kirjelda palun raja kõige toredamaid kohti. *Mille poolest need kohad toredad olid?*
- Milline oli sinu tuju, kui lasteaia juurde tagasi jõudsite? *Põhjenda palun.*

Põhiküsimus 2: Millised tegevused olid õpperajal huvitavad?

Alaküsimused (täpsustavad küsimused on lisatud kaldkirjas):

- Nimeta palun kõige vahvamaid tegevusi, mida sa õpperajal kogesid. *Miks sa nii arvad?*
- Mida eriti huvitavat sa õppekäigul teada said? *Too palun näiteid.*
- Millised tegevused olid sinu jaoks igavad? *Palun põhjenda.*
- Milliseid tegevusi sa tahaksid rohkem õpperajal teha? *Mille kohta sa metsas veel teada tahaksid?*

Peale intervjuud tänan intervjueeritavaid ja kordan üle veel konfidentsiaalsuse kokkulepped.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadri Vaiksalu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Õpperaja uuendamine ja õpetaja abimaterjali loomine õuesõppe soodustamiseks lasteaias“, mille juhendaja on Marianne Olbrei, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kadri Vaiksalu,

17.05.2021